

Sosyal bilgiler Öğretmenleriyle Estetik Metinleri Keşfetme Yolculuğu: Bir Eylem Araştırması

Gül TUNCEL

¹Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

gtuncel2@gmail.com

Makale Bilgileri

ÖZ

Makale Geçmişi

Geliş: 05.06.2023

Kabul: 22.06.2023

Yayın: 30.09.2023

Anahtar Kelimeler:

Sosyal bilgiler Eğitimi,
Estetik Deneyim,
İlişkisel Estetik,
Eylem Araştırması

Estetik metinlerin kullanılması ve yaratılması yoluyla estetik deneyimler edinmenin sosyal bilgiler içeriğiyle daha derin etkileşimler başlatacağı düşünüldüğünden bu araştırmanın problemi "Sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin estetik metinleri nasıl işlevsel hale getirebilir?" sorusu oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu araştırmanın amacı, estetik metinlerin sosyal bilgiler dersinde kullanım yollarını keşfetmek, dersin niteliğini artırmak, dersin kazanımlarını daha kalıcı bir şekilde gerçekleştirmek ve estetik deneyim aracılığıyla öğrencilerin hem psikolojik iyi oluşlarını hem de derse motivasyonlarını sağlamaktır. Bu araştırmada sosyal bilgiler dersini daha etkili hale getirmek hedeflendiğinden eylem araştırması yöntemi seçilmiştir. Bu araştırma da sosyal bilgiler derslerinin daha etkili hale gelmesi için bir geliştirme, dönüştürme sürecini hedeflemekte olduğu için amaçlı örnekleme kullanılarak çeşitli okullarda bilfiil görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenleri katılımcı olarak belirlenmiştir. Araştırmanın verileri 2022-2023 eğitim öğretim yılında muhtelif okullarda görev yapan 12 sosyal bilgiler öğretmenin katıldığı eylem planı sürecinde toplanmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları ön algı ve son algı formu, etkinlik değerlendirme rubriği, yarı yapılandırılmış görüşme formu ve araştırmacı günlüğü olarak sıralanabilir. Elde edilen veriler içerik analizi aracılığıyla çözümlenmiştir. Bu araştırmada sosyal bilgiler dersi öğretmenleriyle sanat etkinlikleri/estetik metinleri keşfetme yolculuğuna çıkmıştır. Bu yolculukta yaşanan estetik deneyimlerin hem öğretmenlerin mesleki ve kişisel gelişimleri açısından hem de öğrencilerin bütüncül gelişimi bakımından etkili olacağı sonucuna varılmıştır.

The Journey of Discovering Aesthetic Texts with Social studies Teachers:

An Action Research

Article Info

ABSTRACT

Article History

Received: 05.06.2023

Accepted: 22.06.2023

Published: 30.09.2023

Keywords:

Social studies
Education,
Esthetic Experience,
Relational Aesthetics,
Action Research

Considering that gaining aesthetic experiences through the use and creation of aesthetic texts is believed to foster deeper engagement with social studies content, this research addresses the question: "How can social studies teachers effectively incorporate aesthetic texts?" As such, the primary goal of this study is to identify strategies for integrating aesthetic texts within the social studies curriculum. This endeavor aims to enhance the overall quality and lasting impact of the course while simultaneously promoting the psychological well-being of students and their motivation through aesthetic experiences.

To achieve these objectives, the action research method was selected as it is well-suited for improving the effectiveness of the social studies curriculum. In pursuit of development and transformation in social studies lessons, active social studies teachers from various schools were chosen as participants through purposive sampling. Data for the research were gathered during the action planning phase, involving 12 social studies teachers who participated in the 2022-2023 academic year. Data collection tools encompassed pre- and post-perception assessments, activity evaluation rubrics, semi-structured interview forms, and a researcher's diary. The collected data were subjected to content analysis.

This research embarked on a journey with social studies course teachers to explore art activities and aesthetic texts. The study concludes that the aesthetic experiences encountered during this journey have the potential to significantly impact both the professional and personal development of teachers while contributing to the holistic development of students.

Atıf/Citation: Tuncel, G. (2023). Sosyal bilgiler Öğretmenleriyle Estetik Metinleri Keşfetme Yolculuğu: Bir Eylem Araştırması. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi (AKEF) Dergisi*, 5(2), 488-510.

"This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC 4.0)"

GİRİŞ

Antik Çağdan bu yana çocukların nasıl öğrendiklerine dair araştırmalar var olmuş, ancak özellikle sanatın öğrencilerin akademik başarısı ve beşerî formasyonu üzerindeki etkilerine ilişkin araştırmalar sınırlı kalmıştır. 1800'lerin sonlarında Horace Mann, görsel sanatlar ve müziği yaygın okullara dahil etmeye çalışmış ve 20.yüzyılın başlarında John Dewey, biliş ile sanat eğitimi arasında pozitif bir ilişki olduğunu desteklemiştir. 1974'te Eisner, sanat programlarının değerlendirilmesi çağrısında bulunmuş ve sonunda sanat eğitiminin, sanatın içsel değerlerinin ötesinde bireyin yaşama ve öğrenme yönlerini olumlu etkilediğini öne süren kanıtlar ortaya koymuştur. 1990'larda bazı sanat eğitimcileri, sanatın bilişsel olduğu ve dolayısıyla sanat çalışmalarının ciddi akademik faydalar sağlayabileceği fikrine dayanan yeni programlar ve uygulamalar geliştirmeye başlamışlardır. Bu çalışmaların sonucunda eğitimciler, sanatı diğer konu alanlarına entegre etme yoluna gitmişlerdir (Melnick, Witmer & Strickland, 2011). Son yıllarda Catterall, Eisner ve Gardner gibi önde gelen teorisyenler, sanatın çocuğun bütüncül eğitiminin ayrılmaz bir parçası olduğunu tartışmışlar, sanatın öğrencilere yetişkin olduklarında sağladığı ömür boyu süren faydaları fark etmiş ve desteklemiştir. Sanatla bütünleştirilmiş programlar, standartlaştırılmış test puanlarına yansıyan akademik kazanımlarla ilişkilendirilir. Ayrıca bu tarz sanatla bütünleştirilmiş programların öğrencilerin başarısı üzerinde geleneksel sanat eğitimi programlarından daha güçlü bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bilişsel bilim ve nörobilimdeki son gelişmeler, öğrenme ve öğretmeyi geliştirmede sanatın gücünü açıklamaya yardımcı olmaktadır. Bu gelişmeler zihnin somutlaştırma işlevini yerine getirdiğini ve beyin ile vücudun tek, tamamen bütünleşmiş bir sistem oluşturduğunu göstermiştir. Bilim adamları, çoğu düşüncenin bilinçli kontrol ve farkındalığın çok altında bir seviyede gerçekleştiğini ve sürekli bir duyuşsal bilgi akışının işlendiğini bulmuşlardır. Soyut düşünce, sürekli olarak fiziksel deneyimler ve duygularla ilişkilendirilen metaforlar aracılığıyla temsil edilir. Fiziksel duyum ve duygu, mantık kadar düşünme ve öğrenmenin ayrılmaz bir parçası olan zihnin temel bileşenleridir. Hatta bazı araştırmacılar (Lakoff & Johnson, 1999), duyum ve duygu olmadan, mantığın mümkün olmayabileceğini belirtmektedirler. Dolayısıyla sanatların çok duyuşsal ve kişisel içeriği, sanatın bilişsel olarak güçlü olmasına neden olan şeyin bir parçasıdır (Gullatt, 2008).

Diğer yandan estetik deneyim, estetik nesnelerin takdir edilmesi ve sonuçta ortaya çıkan hazla ilgilidir. Bu tür bir haz, nesnelerin faydacı özelliklerinden türetilmez, estetik nesnelerin kendilerine içkin nitelikleriyle bağlantılıdır. Dolayısıyla estetik haz çıkarıcıdır. Estetik deneyimler, sanat eserleri gibi insan eserlerinin veya gün batımı, dağ manzarası gibi doğal nesnelerin takdir edilmesinden doğabilir. Estetik deneyimler birden çok bağlam (örneğin müzeler, ibadethaneler, galeriler gibi) tarafından sunulabilir. Bazı psikolojik bakış açıları, estetik deneyimi ödüllendirici bir süreç olarak değerlendirir ve estetik deneyim ile haz arasında bir bağlantı olduğunu öne sürer. Son çalışmalar (Thomson vd., 2018; Todd vd., 2017; Daykin vd., 2008), sanatın sağlığı ve psikolojik refahı artırabileceğini ve ergenler, yaşlılar ve savunmasız bireyler gibi pek çok kişi için terapötik bir araç sunabileceğini göstermektedir. Kısaca sanatın bireyin iyi oluş yani ruh hali üzerinde olumlu bir etkisi olduğu görülmektedir.

Sanat ve psikolojik iyi oluş, sanat ve bilişsel öğrenme arasındaki ilişki gibi alanlarda yapılan çalışmaları göz önüne alarak sanatın eğitim ve öğretime özellikle sosyal bilgiler eğitimine sunabileceği etkileri şöyle özetlemek mümkündür (Moore, 2022; Mastandrea vd., 2019; Garrett & Kerr, 2016; Melnick vd., 2011; Gullatt, 2008).

- Sanat yoluyla öğrenmede öğrenci, sanatı teorik bir disiplin olarak çalışarak değil sanata yanıt vererek veya sanatsal çalışmalar gerçekleştirerek bir konuya yaklaşır. Böylece öğrencilerin gözlem, empati, sözsüz iletişim becerileri ve kişiler arası ilişkileri artırma fırsatına sahip olur.
- Estetik sanat eserinin işlenmesi öğrencinin duyuşsal durumunu modüle ederek öğrenme

gibi bilişsel faaliyetlere bireysel eğilimi artıran olumlu duygular ve hazla sonuçlanır.

- Estetik deneyim, gündelik pragmatik deneyime karşı çıkan ve bireyi baskıcı gerçekliğin etkilerinden koruyan istisnai bir ruh hali oluşturur.
- Estetik metinler, genellikle öğrenci katılımına yardımcı olur, eleştirel ve tarihsel düşünme becerilerinin gelişmesini destekler.
- Estetik çatışmalar açısından düşünmek, kişisel olarak hissedilen, derinden etkileyen deneyimler ile bu nesnelere var olduğu dünya arasında bağlantılar kurmanın bir yolunu sunar. Estetik çatışma, öğretmen ve öğrenciyi dünyada birbirleriyle birlikte olmanın yeni yollarına çağırır, çünkü çatışma, bu anlamların dil aracılığıyla derinlemesine çalışılmasını gerektirir.
- Estetik metinler, sosyal dünyayla ilişkilerimizi canlandıran içsel yaşamımızla davetkar karşılaşmalar sağlar.
- Estetik metinler aracılığıyla öğrenciler, küresel bir olayın birçok insanın hayatını nasıl etkileyebileceğini ve bu olayın farklı ülkelerdeki bireyler tarafından çeşitli şekillerde nasıl algılanıp yorumlanabileceğini öğrenebilirler. Böylece öğrenciler, başkalarına karşı daha güçlü kişisel bağlantılar ve empatik tutumlar geliştirir ve aktif vatandaşlar olarak gelişimlerini gerçekleştirirler.
- Estetik metinlerle karşılaşmak öğrencilerin coğrafi farkındalık ve tarihsel düşünme becerilerini geliştirir.
- Öğrencilerin tüm müfredat alanındaki görsel metinleri eleştirel okuma eylemini, ilgisini ve kapasitesini geliştirebilir.
- Sanata hem izleyici hem de yaratıcı olarak katılan bireyler, kendi kültürel sermayelerini artırmakla kalmayıp aynı zamanda sosyal sermayenin artışına da katkıda bulunmaktadır.

Sanatın eğitim ve öğretim üzerindeki etkilerine değindikten sonra sosyal bilgiler dersinde estetik metinlerin yer yer kullanılmasına rağmen neden kullanıldığına dair pek fazla teorik açıklamanın bulunmadığı dikkate alınarak estetik metinleri kullanmanın kuramsal temellerini oluşturmanın uygulamaların niteliği açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Zira Oppenheimer'in ifade ettiği gibi "teorisiz pratik pusulasız bir gemiye benzer" (Gündoğdu, 2018).

Estetik Metinleri Kullanmanın Kuramsal Temelleri

Estetik metinler; resim, heykel, müzik, sinema, belgesel, edebiyat, fotoğraf gibi sanat formlarının bir ürünü olarak ortaya çıkan şiir, öykü, tablo, şarkı, film ve bunun gibi yaratımlar için kullanılan bir kavramdır. Sanat yapıtları olarak estetik metinlerle etkileşim bireyin toplumsal dünyayla bağlarını teşvik etmektedir. Bu nedenle sosyal bilgiler eğitiminde müfredattaki çok sayıda konuyu canlandıran estetik metinler, öğretmenlerin ve öğrencilerin farklı anlayış ve etkileşim biçimlerini seçebilecekleri yeni bakış açılarından dünyayı görmelerine yardımcı olacağını kabul ederek pek çok eğitimci (Swan & Hofer, 2013; Bickford, 2011; Rule & Montgomery, 2011; Desai, Hamlin & Mattson, 2010; Serriere, 2010; Marcus & Stoddard, 2009; Metzger & Suh, 2008; Houser, 2005 vb) tarafından kullanılmaktadır. Bu durumda "estetik metinler sosyal bilgiler eğitiminde neden bu kadar işlev görüyor ve sosyal bilgiler eğitiminde estetik metinlerin varlığı ve kullanımları nasıl kuramsallaştırılabilir?" sorusu gündeme gelmektedir. Bu soruların yanıtlanması yoluyla sosyal bilgiler eğitiminde estetik metinlerin kullanımına ilişkin olası açıklamaları ifade etmek amaçlanmaktadır.

Öncelikle, estetik kelimesinin türetildiği Yunanca aisthanomai sözcüğünün basit olarak "duyular yoluyla algılamak" anlamına geldiği görülmektedir (Suzen, 2013). Algı açısından tanımlanan estetik, benliğin ötesindeki karşılaşmalarla ve dünya deneyimleriyle ilgilenmektedir. Çağdaş yazarlar için

estetik, dünyadaki nesnelere olan ilişkileri zihin alışkanlıklarını sarsacak şekilde tartışmanın bir yolunu sunmaktadır (Spivak, 2012). Örneğin siyaset filozofu Ranciere (2006) estetiği “sosyal konulara, zevklere, tutumlara, bilgilere ve yanlısamlara karşılık gelen duyumsal deneyim düzenine bir müdahale” olarak tanımlamaktadır. Bu biçimdeki estetik tanımları, insanı duraksatan şeyi göstermekte, farklı türde bir bağlantıya izin vermektedir. Böylece estetik, belirli fikirlerin ötesine geçmekte ve bir bireyin dünyadaki şeyleri veya fikirleri düşünmeye sevk edildiği sosyal ve ilişkisel bir durum olma yoluna doğru gitmektedir. Bu nedenle sosyal bilgiler araştırmacıları ve uygulayıcıları estetik sorgulama yoluyla inşa edilmiş sosyal dünya ve bu ilişkileri şekillendiren algılar ile ilgili olarak düşüncedeki değişimlerin nasıl meydana geldiğine odaklanmaktadır. Estetik sorgulama, dünyadaki başkalarıyla birlikte olmayı öğrenmenin sezgisel, duygusal ve rasyonel ötesi bileşenlerinin incelenmesi için alan sağlamaktadır.

Estetik sorgulamaya tabi olacak araştırma nesnelere bu çalışmada estetik metinler olarak ele alınmaktadır. Estetik metin teriminin kullanımı, etkileşimin yaratıldığı süreçlerde bir bağlantı noktasına atıfta bulunmaktadır. Bir başka deyişle metin terimi, yorumlamaya ihtiyaç duyan ve yorumlamak için kullanılan bir deneyimi kışkırtan bir nesneyi belirtmek için kullanılmaktadır. Burada estetik metin bir edebi metin olabileceği gibi bir tablo ya da fotoğraf gibi görsel/uzamsal bir metin de olabilmektedir. Sosyal bilgiler eğitiminde estetik metinlerin kullanım biçimlerinde yorumlama talebi belirgindir. Örneğin bir şiirin kültürel çeşitliliği ve sosyal adaleti nasıl öğretebileceği veya toplumsal cinsiyet meselelerini tartışmak için sinema filmlerinin nasıl kullanılabilirliğini göstermektedir. Estetik metin, sosyal bilgiler eğitimindeki konuların tartışılmasını kolaylaştıran yaratım nesnelere dir. Kısaca estetik metinler kavramıyla genellikle fotoğraflar, filmler, romanlar, şiirler, resimler, drama ve benzeri sanatsal metinler ve bunların pedagojideki kullanımından bahsedilmektedir (Garrett & Kerr, 2016). Estetik metinler kavramını kısaca tanımladıktan sonra estetik metinlerin kullanımını kuramsallaştırma boyutunda ilişkisel estetik yaklaşımını açıklamanın araştırmanın temellerini oluşturma bakımından yerinde olduğu düşünülmektedir.

İlişkisel Estetik Yaklaşımı

İlişkisel estetik, sanatın tek bir biçimi üzerinden kolektif bir anlayış oluşturmak yerine verilmiş bir kolektif dünyanın nesnelere ve imgelerini yeniden inşa etmekte ve bu oluşum, bireyin çevreye ilişkin bakış açısı ve anlayışında değişikliğe yol açabilecek durumlar oluşturmaktadır (Alp, 2016). Pennings (2005)'e göre ilişkisel estetikte temel önermelerden biri “sanatın nesnelere çok ilişkiler dizisi ile ilgili olduğudur, daha da önemlisi bu ilişkiler kümeleri sosyal ilişkiler olarak tasavvur edilir” şeklindedir. Bourriaud (2009) ise kapitalizmin iletişim araçlarının ana işlevinin bir mesajı tekrarlamak olduğunu, sonlu, değişmez ve kesin bir çerçeve çizdiğini ve ilişkisel estetiğin bu anlayışa ters önermeyi savunduğunu ifade etmektedir: “İçinde yaşadığımız dünya saf bir kurgu, bir mizansen, bir montaj, bir kompozisyon, bir hikayedir ve sanatın işlevi onu çözümlenmek ve yeniden anlatmaktır”. İlişkisel estetik yaklaşımında mekân ve mekâna ilişkin eylemler yeniden üretilmekte ve izleyici pasif/edilgen konumdan aktif/eyleyen konumuna geçmektedir. Dolayısıyla sanat bir uzmanlık alanı olmaktan ziyade birey ve yaşamla ilgili bir faaliyet haline gelmektedir. Böylece sanat sadece izleyicinin sanat eseri ile ilişkisini işaret etmekle kalmayıp izleyiciler arasında kolektif ilişki ve eyleme şekillerine kadar pek çok etkileşimi kapsamaktadır (Alp, 2016; Bourriaud, 2005).

İlişkisel estetik fikrinde hem estetik çatışmanın toplumsallıkları hem de gündelik hayatın önemi ve estetik deneyimin yaşanması dikkate alınmaktadır. Bu yaklaşım, izleyiciler ile sanatçı arasındaki sosyal alışverişlerden ve etkileşimden inşa edilmiş bir deneyim sunmaktadır. Dewey'in estetik deneyim görüşü ile ilgili olan bu anlayış, bir deneyimi oluşturan şeyin sadece bir sanat eserine bakmak değil, daha ziyade deneyimin ayrılmaz bir parçası yapmaktır. Bir başka ifadeyle ilişkisel sanat çalışmaları bir sosyal deney işlevi görmek ve biçim, kalıp ya da işlevlerin dönemlere ve toplumsal koşullara göre nasıl geliştiğini göstermektedir. Bu yaklaşımda sanatçılar bir tür ütopya oluşturmayı amaçlamazlar, bunun yerine dünyada yaşamın farklı yollarını keşfetmeye çalışırlar (Garrett & Kerr, 2016).

İlişkisel Estetik Teorisi Temelinde Sosyal Bilgiler Dersini Yapılandırma

Sosyal bilgiler dersinin öğretmeyi amaçladığı toplumsal dünyanın sürekli değişmesi gibi ilişkisel sanatta da insanlar, şeyler, mekânlar ve söylemler arasındaki ilişki asla durağan değildir, sürekli olarak yeniden inşa edilir. İlişkisel estetik yaklaşımı bağlamında sosyal bilgiler eğitimci ve araştırmacıları bir nevi ilişkisel sanatçı türleri gibi düşünülebilir. Zira onlar sadece ders öğretmiyorlar, aynı zamanda insanlar ve dünya arasındaki ilişkileri estetik nesnelere yoluyla harekete geçirebilecek bir deneyim için ortam oluşturuyorlar. İlişkisel estetik yaklaşımı sanatı bir “karşılaşma durumu” olarak görmektedir. Dolayısıyla sosyal bilgiler literatüründe üretken sınıf karşılaşmaları yaratmak için ilişkisel estetiğin kullanıldığı çalışmalar (Soden & Castro, 2013; Journell & Buchanan, 2012; Sanchez, 2007; Cromer & Clark, 2007 vb.) bulunmaktadır. Bu çalışmalarda içeriğin öğrenilmesi, yeni ilişkilerin oluşturulması, bir bakış açısının yeniden gözden geçirilmesi gibi durumların gerçekleşmesi için fırsatlar yaratmak adına özenle seçilmiş zaman, bağlam ve insan grupları kullanılmıştır. Ortaya çıkan performans, estetik deneyimi yaratmak için insanlar arasındaki etkileşim ve ilişkilere bağlı kalmıştır. Bu estetik karşılaşmaların yaratılmasıyla yeni olasılıklar tasavvur edilmiştir. Örneğin, çağdaş müziği dinleyerek ve onunla etkileşime girerek eleştirel ve çoklu bakış açıları keşfetmek ve sosyal konulara ilişkin anlayışları derinleştirmek adına sosyal bilgiler dersiyle sanatın entegre edildiği ders planları hazırlanmıştır (Soden & Castro, 2013). Bu çalışmada öğrenciler müzik parçasının ve yazarının ele aldığı konuyu, görüşleri, kavramları ve amacı belirlemek amacıyla bu yazılı metin üzerinde birlikte çalışıp birden çok bakış açısıyla ilişki kurmuşlardır. Ardından şarkıyı birkaç kez dinledikten sonra öğrenciler grup tartışmasına katılmaya teşvik edilmiştir. Müzik parçasının ve benzer etkinliklerin analizi yoluyla öğrenciler, farklı konuları dikkate alma fırsatına sahip olmaktadır. Şarkı ve benzerinin yalnızca bir öğrencinin bakış açısından düşünülüp analiz edilmekle kalmadığı, aynı zamanda ders ortamında müzik entegrasyonu ile katılımcıların öğrencilerden daha fazlası haline geldiği belirtilmektedir. Bu deneyimle öğrenciler tarafından popüler kültür metinleri güncel olaylarla ilişkilendirilerek sorgulayabilen yurttaş, aktivist ve eleştirmen rolleri de yerine getirilmektedir. Soden ve Castro (2013), öğretmenlerin belirli sosyallikleri harekete geçirecek ve öğrencilerin başka herhangi bir yolla gerçekleştiremeyecek olan düşünce tartışmalarına girmelerine izin verecek estetik karşılaşmalar planlamalarını sanatın bir kısmının tanınmasına fırsat veren özel olarak düzenlenmiş sosyal koşullar olarak adlandırmaktadır. Zira öğretimde öğretmen sadece ders planı yazıp uygulamaz. Bunun yerine öğrencilerin kendileri, başkaları ve dünya hakkında yeni anlayışlar kazanabilecekleri bir alan, zaman ve bir katılım biçimi düzenler. Bu şekilde kuramsallaştırıldığında sanatın öğretime entegrasyonu öğretim görüşüne alternatif sağlayan bir sınıf hayatı görüşü sunmaktadır. Sağlanan bu alternatif ile öğretmenler, öğrenciler, nesnelere ve metinler arasındaki an be an karşılaşmalarda ortaya çıkan bir ilişki olarak öğretme ve öğrenme görüşüdür, çünkü öğretmenler bilgi aktarım alanları yerine etkileşim alanları yaratırlar.

Sosyal bilgiler ve ilişkisel estetik teorisi arasındaki önemli bir ilişki de herhangi bir bağlamın tek bir katı anlamı veya yorumu olmadığı kabul edilmesidir. Sosyal bilgiler eğitiminin öne çıkan bir özelliği tarihsel olaylara ve kamu politikası konularına ilişkin çoklu bakış açılarıyla düzenlenen içeriğe sahip olmasıdır. İlişkisel estetik teorisi de her sanatçı, öğretmen, öğrenci, izleyici ve katılımcının estetik nesne ile deneyimleri ve tepkilerine dayalı olarak çoklu anlamlar yaratıldığını iddia etmektedir. Bu bağlantı sosyal bilgiler dersinde estetik temelli derslerin oluşturulması anlayışı açısından önemlidir (Garrett & Kerr, 2016).

Bu doğrultuda estetik metinlerin kullanılması ve yaratılması yoluyla estetik deneyimler edinmenin sosyal bilgiler içeriğiyle daha derin etkileşimler başlatacağı düşünüldüğünden bu araştırmanın problemini “Sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin estetik metinleri nasıl işlevsel hale getirebilir?” sorusu oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu araştırmanın amacı, estetik metinlerin Sosyal bilgiler dersinde kullanım yollarını keşfetmek, dersin niteliğini artırmak, dersin kazanımlarını daha kalıcı bir şekilde gerçekleştirmek ve estetik deneyim aracılığıyla öğrencilerin hem psikolojik iyi

oluşlarını hem de derse motivasyonlarını sağlamaktır. Araştırmanın problemi ve amaçları çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır:

- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin estetik metinlerin derste işlevsel olarak kullanılması ile ilgili araştırma öncesi ve sonrası bakış açıları nasıldır?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin araştırma sürecinde geliştirdikleri ürünlerin nitelikleri nasıldır?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin araştırma sürecine ilişkin görüşleri nasıldır?

Sosyal bilgiler ve Estetik Eğitim İlişkisi ile İlgili Araştırmalar

Sosyal bilgiler ve estetik eğitim ilişkisini ortaya koymak üzere pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların bazıları öğrencilerle birlikte yürütülen eylem araştırmaları, bazıları öğretmen görüşleri, bazıları ise konunun kuramsal temellerini inşa etmek üzere yapılmıştır. Bu araştırmanın konusuyla doğrudan ilgili olduğu düşünülen araştırmaları kronolojik olarak şöyle özetlemek mümkündür.

Mazman Budak (2012) tarafından 7. sınıf öğrencileriyle yürütülen “Sosyal Bilgiler Dersinde Doğal ve Kültürel Varlıklar Aracılığıyla Estetik Değer Eğitimi” adlı çalışma disiplin temelli sanat eğitimi yaklaşımı kapsamında ele alınmış ve yerel estetik değer etkinliklerinin öğrencilerin estetik farkındalıklarını geliştirmede ve öğrencilerin derse yönelik tutumlarında olumlu etkileri olduğu tespit edilmiştir. Yine Akhan’ın (2014) 8. sınıf öğrencileriyle yürüttüğü “Sosyal Bilgiler Sınıflarında Sanat Etkinliklerinin Kullanımı” adlı çalışmasında eylem araştırması yöntemi kullanılmış ve sanat etkinliklerinin sosyal bilgiler dersinin kazanımlarını gerçekleştirmede olumlu etki oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bir diğer çalışma Dolapçioğlu, Gürkan & Karakuş’un (2019) “Sosyal Bilgiler Dersinde Estetik ve Estetik Yaratıcılık” adlı, ilkökul öğretmenlerinin konuyla ilgili görüşlerinin olgubilim deseniyle araştırıldığı çalışmadır ve öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin estetik yaratıcılık kazandırmada etkili olduğunu düşündükleri ve yer yer estetik eğitimi kullandıkları saptanmıştır. En güncel çalışma ise Akyol’un (2022) 5. sınıf öğrencileriyle gerçekleştirdiği “Sanat Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi: Bir Eylem Araştırması” adlı çalışmasıdır ve sanatla bütünleştirilen etkinliklerle sanat temelli sosyal bilgiler öğretiminin gerçekleştirilebileceği ve öğrencilerin dersin kazanımlarına daha iyi ulaşabileceklerini sağlayabileceği sonucu ortaya çıkmıştır.

Yurt dışında yapılan çalışmalar arasından bu çalışmanın konusuyla doğrudan ilgili olan çalışmalar ise şöyle özetlenebilir.

Epstein’in (2001) “Social Studies and the Arts” adlı araştırmasında tarihi sanatsal birincil kaynakların kullanılmasıyla öğrencilerin öğrenmesinin nasıl etkilendiği araştırılmış ve öğretmenlerin sanatı sosyal bilgiler dersiyle bütünleştirdiklerinde öğrencilerin hem deneyimlerini hem de kazanımlara ulaşmalarını olumlu yönde etkilediği sonucu elde edilmiştir. Burstein & Knotts’un (2010) “Creating Connections: Integrating the Visual Arts with Social Studies” adlı çalışmasında sosyal bilgiler dersiyle bütünleştirilmiş sanat eğitiminin gerekçeleri ortaya koyulmuş ve farklı sınıf düzeylerinde yapılmış gerçek uygulama örnekleri sunulmuştur. Sonuç olarak sanatı sosyal bilgiler öğretimine entegre etmenin öğrencilerin ilgisini artırdığı ve dersin içeriği için gerçek bir bağlam sağladığı tespit edilmiştir. Yine Vitulli & Santoli’nin (2013) “Visual Arts and Social Studies: Powerful Partners in Promoting Critical Thinking Skills” adlı araştırmasında görsel sanatlar ve sosyal bilgiler alanlarının bütünleştirildiği örnek ders planları sunulmuştur. Diğer bir araştırma Taylor vd.’nin (2014) “Arts Integration in the Social Studies: Research and Perspectives from the Field” adlı çalışmasıdır ki ilkökul, ortaokul ve lise öğretmenleriyle anket çalışması yapılan bu çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin sanatın öğrenciler üzerinde motive edici etkiye sahip olduğu, ilgi düzeylerini artırdığı, anlamlı tartışmalar yarattığı ve tarihi/kültürel anlayışı pekiştirdiği sonucu elde edilmiştir.

Yukarıda adı geçen çalışmaların içinde Akyol’un (2022) araştırması haricinde araştırmacılar sosyal bilgiler ve kapsamına giren diğer derslerde (coğrafya, tarih, vatandaşlık gibi) sadece bir sanat

formunu bütünleştirme yoluna gitmişlerdir. Akyol (2022)'un çalışması ise pek çok sanat formu temelinde planlanmış ancak ortaokul öğrencilerinden oluşan katılımcı grubuyla gerçekleştirildiğinden bu boyutta mevcut çalışmadan ayrılmaktadır.

Görüldüğü gibi bu çalışmanın konusuyla doğrudan ilişkili araştırmalar daha çok 5 ila 8. sınıf düzeylerine göre planlanmıştır. Öğretmenlerle yapılan çalışmalar ise daha çok görüşlerini belirleme kapsamındadır. Sanat formlarını/estetik metinleri sınıflarda uygulamaya geçirecek kişilerin sosyal bilgiler öğretmenleri olduğu düşünüldüğünde öğretmenlerin katılımcı olduğu eylem araştırmalarının onların konuyla ilgili bilgi, tutum ve davranışlarını olumlu yönde geliştireceği öngörüsüyle bu çalışmanın diğer çalışmalar içinde özgün bir değeri olduğu fikri mevcuttur. Çalışmanın özgünlüğü uygulamaları hem ilişkisel estetik yaklaşımı temelinde kuramsallaştırmak, hem de öğretmenlerin bir yandan sanat formları ile ilgili estetik deneyim kazanmalarını sağlayarak kendi estetik ürünlerini oluşturarak konuya hâkim olma yolları sunmak ve dönüşümün öğretmenden başlayacağı fikri ile öncelikle öğretmenlerin konuyla ilgili eğitimlerini gerçekleştirme yoluna gitmektir.

YÖNTEM

Bu araştırmada sosyal bilgiler dersini daha etkili hale getirmek hedeflendiğinden eylem araştırması yöntemi seçilmiştir. Zira eylem araştırmasının amacı, katılımcıları döngüsel bir olgu bulma, planlama, keşfedici eylem ve değerlendirme sürecine dahil ederek sosyal oluşumları iyileştirmek dolayısıyla öğrencilerin eğitimini geliştirmektir (Kabapınar, 2021; Somekh & Zeichner, 2009). Eylem araştırması üç şeyi değiştirmeyi amaçlar. Birincisi uygulayıcıların uygulamaları yani eğitimcilerin eğitimleri, ikincisi uygulayıcıların uygulamalarına ilişkin anlayışları diğer bir ifadeyle eğitimcilerin eğitim ve öğretime ilişkin yaklaşımları ve üçüncü olarak uygulayıcıların uyguladıkları koşullar ki bu da eğitimcilerin oluşturdukları eğitim ortamlarını ifade etmektedir. Uygulamalar, onların nasıl anlaşıldığı ve onları şekillendiren koşullar kaçınılmaz ve sürekli bir biçimde birbirine bağlıdır. Her biri, diğerinin kendini öne sürdüğü, liderliği ele geçirmeye çalıştığı ve her birinin diğerine tepki verdiği sonsuz bir dansa diğerlerini şekillendirir. Eylem araştırması bireysel ve kolektif özdönüşüm yoluyla bu dönüşümleri canlandırmayı amaçlayan eleştirel ve öz eleştirel bir süreçtir. Bu süreç, uygulamaların dönüşümü, uygulamaları anlama biçiminin dönüşümü ve uygulamaları mümkün kılan ya da kısıtlayan koşulların dönüşümünü kapsamaktadır. Uygulamaları dönüştürmek yapılanları dönüştürmek demektir; anlayışları dönüştürmek düşünülen ve söylenenleri dönüştürmek anlamına gelir; uygulama koşullarını dönüştürmek de başkalarıyla ve çevredeki şeyler ve koşullarla ilişki kurma biçimlerini dönüştürmek anlamına gelir. Uygulamaların dönüşümü, insanların uygulamalarını nasıl anladıkları, ne yaptıkları ve uygulamada birbirleriyle nasıl ilişki kurdukları konusundaki dönüşümleri içerir. Örneğin belirli bir tür eğitim uygulamasını dönüştürmek; bilgi, beceri ve değerlerin aktarımı olarak eğitime ilişkin muhafazakâr bir görüşten kendini geliştirme olarak liberal bir görüşe bir paradigma değişikliği yapmak anlamına gelebilir. Ya da öğrencilerin bireysel proje çalışmalarından okul-toplum projelerine geçiş, birey ve toplumlar için kültürel, sosyal ve ekonomik dönüşüm olarak liberal görüşten eleştirel bir eğitim görüşüne geçiş yapmak anlamına gelebilir. Her durumda pratiklerin değiştirilmesine, ne yapıldığına, ilişkinin nasıl düşünüldüğüne, hakkında nasıl konuşulduğuna ve nasıl gerekçelendirildiğine dair değişiklikler eşlik edecektir. Dolayısıyla uygulamaları, uygulamalara ilişkin anlayışları ve uygulamalara ilişkin koşulları değiştirmenin, uygulamaları oluşturan söylem, eylem ve ilişkileri değiştirmeyi gerektirdiğini görmek mümkündür. Zira eylem araştırması, uygulamayı değiştiren bir uygulamadır (Kemmis, 2009). Bu araştırma da sosyal bilgiler eğitimini daha etkin kılmak amacıyla gerçekleştirildiği için mevcut geleneksel uygulamaların ötesine geçmeyi amaçlamış ilişkisel estetik teorisi temelinde öğretmenleri estetik metinlerle karşılaştırmayı hedefleyerek sosyal bilgiler dersi ile sanat formlarının bütünleştirilmesi yoluyla yeni bir eğitim anlayışına odaklanmıştır.

Katılımcıların Belirlenmesi

Eylem araştırması eğitim uygulamalarının dönüştürülmesi amacıyla gerçekleştirilmektedir. Bu araştırma da sosyal bilgiler derslerinin daha etkili hale gelmesi için bir geliştirme, dönüştürme sürecini

hedeflemekte olduğu için amaçlı örnekleme kullanılarak çeşitli okullarda bilfiil görev yapmakta olan Sosyal bilgiler öğretmenleri katılımcı olarak belirlenmiştir. Katılımcılar belirlenirken amaca uygun olarak Sosyal bilgiler öğretmenleri olmaları şartı aranırken gönüllülük de esas alınmıştır. Zira gelişim ve dönüşüm için bireyin istekli olması önemli görülmektedir. Bir başka deyişle dönüşüm dışardan talep edilmesinden ziyade içerden benimsendiği zaman etkili olması daha mümkündür. Bu doğrultuda 12 sosyal bilgiler öğretmeni araştırmanın katılımcı grubunu oluşturmaktadır. Eylem planına başlamadan önce bir devlet üniversitesinin etik kurulundan etik onayı alınmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan öğretmenler bilgilendirilmiş onam formu imzalamışlardır. Araştırmanın temel verileri 12 sosyal bilgiler öğretmenin süreci boyunca yaptıkları uygulamalardan elde edilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Özellikleri

Katılımcıların cinsiyeti	Kadın	K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12
	Erkek	K1, K2, K3, K4, K5
Görev yaptıkları şehir	Edirne	K1,
	İzmir	K6
	İstanbul	K3, K5, K7, K8, K10, K12
	Manisa	K4
	Elâzığ	K9
	Sakarya	K11
	Kocaeli	K2
Kıdem yılı	28 yıl	K9
	15 yıl	K2
	8 yıl	K8
	6 yıl	K4, K1, K3
	4 yıl	K6, K7, K10
	1 yıl	K5, K11, K12
Okulun sosyo-ekonomik düzeyi	Alt	K2, K5
	Orta	K1, K3, K7, K10
	Üst	K4, K6, K8, K11
	Bilsem	K9, K12

Veri Toplama Araçları ve Süreçleri

Araştırmanın verileri 2022-2023 eğitim öğretim yılında muhtelif okullarda görev yapan 12 sosyal bilgiler öğretmenin katıldığı eylem planı sürecinde toplanmıştır. Eylem planı süreci şöyledir: Öncelikle eylem planı için öğrenci merkezli olması, iş birliği öğrenme deneyimlerini teşvik etmesi, tartışma ve eleştirel analiz için fırsat yaratması, yaşama yönelik ilgi çekici sorular/sorunlar üzerine çalışılması, farklılıklara değer veren bir anlayış geliştirme, birbirine bağlı bir dünyada yaşamının doğasında var olan zorlukları ele alma gibi ilkeler belirlenmiştir. Bu doğrultuda eylem planının işlem süreci basamakları aşağıda sunulduğu gibi özetlenebilir.

1. Eylem planına başlamadan önce katılımcıların sanat formlarının/estetik metinlerin eğitimde kullanılması ile ilgili algılarını belirlemek amacıyla ön algı formu uygulandı.	2. Sanat ve Sosyal bilgiler dersi arasındaki ilişki konulu tartışma yapıldı.	3. Muhtelif sanat formlarıyla/estetik metinlerle karşılaşma	4. Bir tablo nasıl analiz edilir? Örnek üzerinden inceleme yapılır ve daha sonra öğretmenler Sosyal bilgiler dersinin kazanımlarına yönelik olarak kendi etkinliklerini hazırlar.	5. Haiku şiir türünü keşfetme ve Sosyal bilgiler kazanımlarına yönelik bir Haiku şiiri yazarak bu estetik metni derste kullanma yollarını planlama
6. Kolaj ve asambraj sanat formuyla karşılaşma ve Sosyal bilgiler dersi kazanımlarına yönelik bir kolaj/asambraj hazırlama	7. Masaüstü belgeseli nedir, nasıl yapılır? Sosyal bilgiler dersi kazanımlarına yönelik masaüstü belgeseli oluşturma	8. Filmlerin eğitim öğretim alanında kullanımını keşfetme. Sosyal bilgiler dersi kazanımlarına yönelik film analiz etkinliği oluşturma	9. Çocuk edebiyatını kullanarak Sosyal bilgiler dersini planlama. Sosyal bilgiler dersi kazanımlarına yönelik Hikaye yazma.	
10. Estetik metin olarak dijital fotoğrafı çalışma. Sosyal bilgiler kazanımına yönelik bir fotoğraf analizi hazırlama	11. Müzik formundaki estetik metinleri keşfetme ve Sosyal bilgiler kazanımlarına yönelik olarak bir müzik parçasını analiz etme	12. Bir sanat formu olarak dramanın Sosyal bilgiler dersindeki önemini vurgulama ve Sosyal bilgiler dersi kazanımlarına yönelik bir drama sergileme.	13. Eylem planının son basamağı olarak son algı formunu uygulama	

Şekil 1. İşlem Süreci

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları ön algı ve son algı formu, etkinlik değerlendirme rubriği, yarı yapılandırılmış görüşme formu ve araştırmacı günlüğü olarak sıralanabilir.

Ön algı-son algı formu araştırmaya başlamadan önce katılımcıların araştırma konusu ile ilgili ön algılarını ve araştırmadan sonraki dönüşümlerini tespit etmek amacıyla uygulanan son algı formu sorularından oluşmaktadır. Bu sorular şöyledir.

- Sanatın bilgi toplumu için anlamı ve önemi nedir?
- Bir çocuğun gelişiminde sanatın yeri var mıdır? Nasıl?
- Sanatın öğretim uygulamalarında yer alması gerekli midir? Neden?
- Sanatı öğretim uygulamalarının merkezine nasıl yaklaştırabiliriz?
- Sizce sosyal bilgiler dersi ve sanat arasında bir ilişki var mıdır? Nasıl?
- Sanat sosyal bilgiler dersi öğretiminde kolaylaştırıcı bir rol oynayabilir mi? Nasıl?
- Estetik metinlerle çalışmayı nasıl buldunuz? Eğitim anlayışınıza yeni bir şey kattı mı? (Son algı)
- Sosyal bilgiler dersinde öğrencilerinizi estetik metinlerle çalıştırmayı düşünür müsünüz? Neden? (Son algı)

Etkinlikleri değerlendirme rubriği, öğretmenlerin oluşturduğu estetik metinler ya da analiz formlarını değerlendirmek amacıyla oluşturulan ölçütlerden oluşmaktadır. Bu ölçütler örnek uygulama (4 puan), nitelikli (3 puan), ortalama (2 puan), geliştirilebilir (1 puan) ve boş (0 puan) olarak belirlenmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu ise şu sorulardan oluşmaktadır.

- Estetik metinlerle çalışmayı nasıl buldunuz? Dünyanıza yeni bir şey kattı mı? Nasıl?
- Sosyal bilgiler dersinde öğrencilerinizi estetik metinlerle çalıştırmayı düşünür müsünüz? Neden?
- Sanat/estetik metinler ile çalışmanın öğrenme dışında birey üzerinde ne gibi etkileri olacağını düşünüyorsunuz? Nasıl?
- Bu tarz öğretmen eğitimlerine tekrar katılmak ister misiniz? Neden?

Ön algı-son algı formu, etkinlik değerlendirme rubrikleri ve yarı yapılandırılmış görüşmeye ek olarak araştırmacı günlüğü tutularak veri çeşitlenmesine gidilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmanın ön algı-son algı formları ve yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen verileri içerik analizi aracılığıyla çözümlenmiştir. Bu süreçte araştırmacı başka bir araştırmacıdan destek almıştır. Öncelikle her iki araştırmacı kendi kodlarını formüle etmek için verileri bireysel olarak okumuştur. Ardından kod listelerini birleştirmek ve entegre etmek için araştırmacılar, birkaç kere bir araya gelerek örtüşen kodları birleştirmiş ve gereksiz olanları kaldırmışlardır. Araştırmacı daha sonra bu kodları tüm veri setine uygulamıştır. Bu kodlar araştırma bulgularının yapı taşlarını oluşturmuştur.

Araştırmanın öğretmen etkinliklerinden elde edilen verileri ise etkinlik değerlendirme rubriği ile analiz edilmiştir. Bu değerlendirme ölçütleri; örnek uygulama, nitelikli, ortalama, geliştirilebilir, boş olarak beş kısımdan oluşmaktadır. Değerlendirmeye konu olan etkinlikler öncelikle sosyal bilgiler dersi kazanımlarına uygunluk, etkinliğin tartışma ve analiz için fırsat sağlaması, iş birliği ve iletişim becerilerinin geliştirilmesi bakımından analiz edilmiştir.

Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenirliliği

Nitel araştırmalarda çalışmanın doğruluğunu ortaya koymak için benimsenmiş bazı geçerlilik stratejileri bulunmaktadır. Creswell & Miller (2000), nitel araştırmacılar tarafından sıklıkla kullanılan sekiz strateji üzerine odaklanmışlardır. Söz konusu stratejilerin en az iki tanesi uyulması tavsiye edilmektedir. Bu stratejiler ve bu çalışmadaki karşılıkları şöyle özetlenebilir.

- Uzun süreli katılım ve sürekli gözlem, katılımcıların güvenini oluşturmak amacıyla araştırmacının çalışma grubuyla yakın ve uzun süreli iletişim gerekliliğini ifade etmektedir. Bu çalışmada da araştırmacı, katılımcıların önceki yıllarında yüksek lisans veya doktora öğrenimleri süresince onlarla diyalog halinde olduğu için araştırma öncesinde güven oluşturmuştur. Yine araştırmacı 13 hafta süren araştırma sürecinde de katılımcılarla sürekli diyalog halinde bulunmuştur.
- *çgenleme*, veri çeşitliliği, yöntem çeşitliliği ya da araştırmacı çeşitliliği olarak açıklanabilir. Bu araştırmada veri çeşitliliğini sağlamak amacıyla n algı-son algı formları, etkinlik çalışmaları, yarı yapılandırılmış görüşme ve araştırmacı günlüğü veri toplama kaynakları olarak kullanılmıştır.
- *Akran incelemesi* veya *sorgulaması*, eylem araştırmasının işlem sürecinin denetimini sağlamaktadır. Bu araştırmada başka bir araştırmacıdan kullanılan yöntem, anlamlar ve yorumlar hakkında araştırmacıya sorular yönelmesi şeklinde destek alınmıştır.
- *Olumsuz durum analizi*, Araştırmada elde edilen bulgular her zaman olumlu olmayabilir, olumsuz sonuçlar da rapor edilmelidir. Bazen de bulgular hem olumlu hem olumsuz kanıtlara işaret edebilir. Bu çalışmada da süreçte karşılaşılan olumsuz durum ya da bulgular analiz edilerek sunulmuştur.
- *Araştırmacı nyargılarının açıklanması*, araştırmacının konuyla ilgili önceki deneyimlerinden oluşturduğu önyargıları, kalıp yargıları olarak ifade edilebilir. Bu çalışmada eylem araştırmasına konu olan sanat/estetik metinlerle ilgili araştırmacının deneyimleri bulunmadığı için önyargılarının da bulunmadığı kabul edilmiştir.
- *İnanılabilirlik*, veriler toplanıp analiz edildikten ve yorumlandıktan sonra sonuçların çalışma grubuyla paylaşılmasını ve sonuçların doğruluğu ve inandırılığının değerlendirilmesi olarak açıklanabilir. Bu çalışmada elde edilen bulgular katılımcılarla paylaşılmış ve gerekli teyitler alındıktan sonra yayın aşamasına geçilmiştir.
- *Aktarılabilirlik*, sürecin ayrıntılı ve derinlemesine betimlenmesini gerektirmektedir. Bu çalışmada araştırmacı, işlem sürecini betimleyerek sürecin öğelerini birbirleriyle ilişkilendirmiştir.
- *Dış denetim*, araştırma ile bağlantısı olmayan dışarıdan bir danışmanın süreç ve süreçte elde edilen ürünleri inceleyip değerlendirmelerini sağlamaktadır. Bu çalışmada, araştırmayla bağlantısı olmayan ve eylem araştırmasında deneyimi olan bir araştırmacıdan destek alınarak bulgu, yorum ve sonucun verilerle kanıtlanıp kanıtlanmadığını değerlendirmesi sağlanmıştır.

Nitel araştırmalarda güvenilirlik ise çoğunlukla elde edilen verilerin en az iki kişi tarafından kodlanması ve bu kodların arasındaki tutarlılığı ifade etmektedir. Bu çalışmada bağımsız iki kodlayıcı transkriptlerdeki pasajları kodlamıştır. Her pasaj için aynı kodları kullanarak %80 görüş birliğine varmışlardır.

Etik

Bu araştırmanın etik olarak Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü araştırma ve yayın etik kurulu tarafından 10. 03. 2023 tarih ve 03-32 sayılı kararınca uygunluğuna karar verilmiştir.

BULGULAR

Veri toplama araçlarından elde edilen bulgular, araştırma soruları bağlamında sınıflandırılarak sunulmuştur.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin estetik metinlerin derste işlevsel olarak kullanılması ile ilgili araştırma öncesi ve sonrası bakış açıları nasıldır?

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin estetik metinler/sanat formlarının derste işlevsel olarak kullanılması ile ilgili araştırma öncesi ve sonrası bakış açılarını ortaya koyabilmek için ön algı ve son algı formu uygulanmıştır. Ön algı ve son algı formundan elde edilen veriler içerik analizi vasıtasıyla çözümlenmiştir. Araştırmacı tarafından formlar tekrar ve tekrar okunarak belirli temalar oluşturulmuş ve bu temalar etrafında katılımcıların söylemleri kategorize edilmiştir. Aşağıda Tablo 2’de elde edilen bulgular sunulmuştur.

Tablo 2. Ön Algı-Son Algı Formundan Elde Edilen Bulgular

	Ön Algı Formu	Son Algı Formu
Sanatın rolü	<ul style="list-style-type: none"> • Gelişimin göstergesi K3, K6, K10 • Zihinsel süreç K4, K2 • Kültür ve bilgi birikimi K4 • Ruha hitap etme K5 • İnsanı ehlileştirme K8 	<ul style="list-style-type: none"> • Bilgi-sanat etkileşimi K4, K8, K2, K3, K5 • Toplum-sanat etkileşimi K10, K6, K9 • Psikolojik iyi oluş K7, K6, K1, K3, K9, K11, K12, K8 • Varoluşsal gerçeklik K2, K7, K11 • Toplumu dönüştürücü K7, K2, K10 • Eleştirel düşünme K8 • Estetik değer K7, K5, K2 • Bütüncül gelişim K2 • Çok boyutlu düşünme K4, K6, K3, K11, K7, K12 • Kurgulama K4 • Yaratıcılığı geliştirme K10, K7, K1, K2, K3 • Kendini ifade etme K10, K8, K7, K6, K12, K9, K5, K12 • Sosyal ilişki ve iletişim K10, K3 • Kendi deneyimini oluşturma K10 • Somutlaştırma K10, K12 • Farklı kültürleri öğrenme K10 • Bilgiyi kavramsallaştırma K8 • Bütüncül gelişim K7, K5, K2, K12, K9, K4 • Dikkat gelişimi K7, K1, K8, K7, K2 • Kalıcı öğrenme K6, K3, K12, K11 • Değer iletimi K3 • Eleştirel bakış K3 • Çözüm odaklı düşünme K3 • Empati geliştirme K9 • Zengin öğrenme ortamları hazırlama K1, K8, K2, K3, K12 • Mesleki ve kişisel gelişim K8, K10, K5, K1, K2, K6 • Öğretmen eğitimi K7, K1 • Yaratıcılığı geliştirme K1 • Farklı bakış açısı kazanma K4, K7, K5, K3, K10, K2 • Yenilikleri takip etme K4, K10, K1, K2 • Yaratıcılık K4 • Bakış açısı oluşturma K4 • Ürün ortaya koyma K4 • Alternatif sunma K4, K6, K12 • Toplum temasında birleşme K4, K7, K6, K12 • Somutlaştırma K4, K8, K6, K1 • Kanıt niteliği taşıma K4, K5 • Derse ilgi ve olumlu tutum geliştirme K4, K7, K2, K12 • Eğlenceli K10, K8, K1, K2, K11
Öğrenciye katkısı	<ul style="list-style-type: none"> • Duygusal gelişim K9 • Kendini ifade etme K9, K8, K10 • Çoklu bakış açısı K11, K1, K6, K8 • Derse odaklanma K5, K6, K2 • Psikomotor gelişim K5, K6, K2 • Yaratıcılık K1 • Estetik bakış K2 	
Öğretmene katkısı	<ul style="list-style-type: none"> • Zihinlerin pasını silme K2 	
Sosyal bilgiler dersine katkısı	<ul style="list-style-type: none"> • Toplum-sanat etkileşimi K3, K10 • Disiplinler arası yaklaşım K11, K8 • Kolaylaştırıcı K11 • Somutlaştırma K5, K1, K8, K10 • Kalıcı öğrenme K1, K6 	

- Kalıcı öğrenme K10, K6, K1, K11
- Sürecin niteliğini artırma K10
- Programda yer verilmeli K1, K10, K12, K7, K6, K2, K9
- Sıradanlığın dışına çıkma K8, K1, K12
- Doyurucu K8, K7
- Anlamli öğrenme K7
- Öğrenciye ulaşabilme K7, K6, K1
- Yapılandırmacı K6
- Disiplinler arası çalışma K6, K5
- Sanatsal duyarlılık K1, K2
- Vatandaş yetiştirme K12

Tablo 2’de görüldüğü gibi katılımcılar, sanatın rolü için ön algı formunda daha çok gelişimin göstergesi gibi ifadelerde bulunurken son algı formunda bilgi-sanat etkileşimi, toplum-sanat etkileşimi gibi söylemlerin yanı sıra çoğunlukla psikolojik iyi oluş etkisinden bahsetmişlerdir. Örneğin K9 *“Hele ki dijitalleşmenin beraberinde getirdiği bireyselleşme ve onun sonucu olan yalnızlık insanın doğasını olumsuz etkileyebilir. Bunu sanat ile sanatla uğraşma ile dengeleyebilir insan”* sözleriyle psikolojik iyi oluştan bahsetmektedir. Yine K7 *“İnsanların bilgiye erişimde sorun yaşamaması güzel bir durumken mekanikleşen dünyada psikolojik kaygıların da artmasına zemin hazırlamakta hatta bu kaygı seviyesini yükseltmektedir. Bu durumda her zamanki gibi sanatın iyileştirici, tedavi edici aynı zamanda insanı insan yapan duygusal işlevi önem kazanıyor”* şeklinde düşüncelerini ifade etmektedir.

Sosyal bilgiler dersinde sanatsal etkinliklere/estetik metinlere yer verildiğinde öğrencilere etkisi bağlamında katılımcılar, ön algı formunda kendini ifade etme, çoklu bakış açısı kazanma, derse odaklanma, psikomotor gelişim gibi etkilerden bahsederken, son algı formunda bu etkilere daha sık vurgu yapmakla beraber bütüncül gelişim, kalıcı öğrenme, yaratıcılığı geliştirme, dikkat gelişimi gibi etkilere de yoğun olarak yer vermişlerdir. Örneğin K12 *“Sanatsal çalışmalar çocuğa görsel, işitsel veya duyuşsal yönden gelişme imkânı sağlamaktadır. Bu durumda sanat bir çocuğun bütüncül bir gelişme göstermesini sağlamaktadır”* biçiminde düşüncesini dile getirmektedir. Yine K4 *“Birey sanat sayesinde olaylara çok boyutlu bakabildiği gibi olayları kurgusal düzende yeniden yaratmaktadır. Bu durum çocukların bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişimi içine alan bütüncül bir gelişimi getirmektedir”* sözleriyle düşüncelerini ifade etmektedir.

Sosyal bilgiler dersinde sanatsal etkinliklere/estetik metinlere yer vermenin öğretmene katkısı bakımından katılımcılar ön algı formunda zihinlerin pasını silme açısından değerlendirme yaparken, son algı formunda zengin öğrenme ortamları hazırlama, mesleki ve kişisel gelişim, farklı bakış açısı kazanma, yenilikleri takip etme gibi boyutlara vurgu yapmışlardır. Örneğin K4 *“Estetik metinler zihnimizin açılmayan ve kapalı kalan kapılarının açılmasını sağlamıştır. Farklı sözcüklerin uyumunu ve bir araya geldiklerinde yarattıkları etkileri görmek, olayları farklı bir gözle görmemi sağladı. Estetik bakış açısı kazanmak ne demek şimdi anlayabiliyorum”* biçiminde düşüncelerini dile getirmiştir. Yine K2 *“Estetik metinlerle çalışmak alanım açısından yeni bilgiler kazanmamın yanında ufkumu genişletti. Sanatın birçok dalının çeşitli öğretim yöntem ve teknikleri kullanılarak ders işleme sürecine zenginlik ve farklılık katacağını düşünüyorum”* sözleriyle düşüncelerini ifade etmiştir.

Sosyal bilgiler dersinde sanatsal etkinliklere/estetik metinlere yer vermenin dersin kazanımları bağlamında katılımcılar, ön algı formunda toplum-sanat etkileşimi, disiplinler arası yaklaşım, somutlaştırma, kalıcı öğrenme boyutlarında değerlendirirken, son algı formunda bu boyutları yine vurgu yapmalarının yanı sıra derse ilgi ve olumlu tutum geliştirme, eğlenceli ve kalıcı öğrenme, sıradanlığın dışına çıkma, öğrenciye ulaşabilme, sanatsal duyarlılık kazandırma gibi boyutlara da yer vermişlerdir. Örneğin K11 *“Toplumların ürettiği yerel, global kültürleri barındıran içerikler ve tüm ürünler sanatla da iç içedir. Sözelimi sosyal bilgiler dersinde tarihten bahsedilirken o döneme ait bir tablo çalışması müze ortamında tanıtılarak sanat eğitime dahil edilir. O dönemi temsil eden bir resim çalışması çocukları üretken kılarak hayal dünyalarını zenginleştirebilir”* sözleriyle konuyu açıklamaya çalışırken K1 ise *“Dersi somutlaştırmaya katkı sağlamaktadır. Örneğin öğrenciye kitaptan ovalar, vadiler veya platolar gibi yüzey şekillerini anlatırken*

çocuk bunu zor algılayabiliyor ama kendisi çizerek hayal gücüne dayalı bir yüzey şekli ortaya koyduğunda bu daha anlaşılır olabiliyor veya yükselti basamaklarını kendisi ortaya koyduğu bir dağ üzerinde gösterdikçe öğrencinin algılaması kolaylaşıyor. Tarih konularında da yine sanatın katkısı olabiliyor. Öğrenciler derste bahsi geçen bir konu ile ilgili bir minyatür ya da portre gördüğü zaman dönemi daha iyi gözünde canlandırabiliyor” ifadesiyle durumu anlatmaktadır.

Görüldüğü gibi eylem araştırması öncesi ve sonrasında sanatsal etkinliklerin/estetik metinlerin sosyal bilgiler dersine entegre edilmesi bakımından katılımcıların düşüncelerinde olumlu yönde gelişmeler bulunmaktadır. Katılımcıların öğretmen olmaları nedeniyle şüphesiz ki sanat ve sanatın çocuk üzerindeki etkileri hakkında fikir ve bilgileri mevcuttu. Ancak çalışmayla birlikte bu bilgi ve fikirlerin bağlama yerleştiğini ve uygulamalı olarak bu fikir ve bilgilerle ne yapacaklarını daha iyi fark ettikleri anlaşılmaktadır.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Araştırma Sürecine İlişkin Görüşleri Nasıldır?

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin araştırmanın sürecine ilişkin görüşlerini öğrenmek amacıyla ilgili katılımcılarla yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Her katılımcı ile 40 dakika görüşme yapılmış, katılımcının izniyle görüşme kayıt altına alınmıştır. Görüşmeden elde edilen veriler araştırmacı tarafında transkript edilmiş, tekrar ve tekrar okunarak içerik analizi ile çözümlenmiştir. Bulgular aşağıdaki tabloda görüşme soruları temelinde gruplandırılmıştır.

Tablo 3. Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular

Görüşme soruları	Katılımcı cevapları
Estetik metinlerle çalışmayı nasıl buldunuz? Dünyanıza yeni bir şey kattı mı? Nasıl?	<ul style="list-style-type: none"> • Derse zenginlik katma K2, K3, K12 • Güzel bir deneyim K1, K8, K7 • Eğlenceli ve doyurucu K8 • Soru sorma becerilerini geliştirme K7, K4, K8, K1 • Yeni sanat etkinlikleri öğrenme K6 • Zihni aydınlatma K4, K2 • Farklı bakış açısı K4, K7, K5, K3, K10, K7, K2 • Estetik bakış K4 • Ders ile ilişkisini fark etme K10, K6, K12
Sosyal bilgiler dersinde öğrencilerinizi estetik metinlerle çalıştırmayı düşünür müsünüz? Neden?	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencilerin dünyasını keşfetme K4 • Kavram yanlışlarını fark etme K4 • Daha etkili öğrenme K10, K6, K3, K5 • Yaratıcı düşünme K10, K2 • Estetik değer kazanma K10, K5 • Özgün öğretim K8, K6 • Öğrenciyi baş aktör haline getirme K8 • Evrensel bakış açısı kazandırma K7 • Katılımı yükseltme K1 • Motivasyon artırma K2 • Önyargıları giderme K12
Sanat/estetik metinler ile çalışmanın öğrenme dışında birey üzerinde ne gibi etkileri olacağını düşünüyorsunuz? Nasıl?	<ul style="list-style-type: none"> • Psikolojik iyi oluş K7, K6, K1, K3, K9, K11, K12, K8 • Toplumsal gelişim K3, K4, K7, K6, K2, K11, K10, K9 • Estetik değer K10, K5, K4, K7, K2 • Özgüven, K4, K9, K7, K11
Bu eylem araştırmasındaki eğitime benzer eğitime katılmak ister misiniz? Neden?	<ul style="list-style-type: none"> • Canlı tutma K4, K12 • Yenilikleri takip etme K4, K10, K1, K2 • Öğrencilik duygusu K4 • Kişisel ve mesleki gelişim K10, K5, K8, K1, K2, K6 • Farkındalık ve bakış açısı kazanma K10, K1 • Etkili öğrenme ortamları sağlama K2, K12 • Yeni dünya düzenini anlama K3 • Mesleki paylaşım K7

Araştırmanın sonunda katılımcılarla yapılan görüşmenin birinci sorusu olan “Estetik metinlerle çalışmayı nasıl buldunuz? Dünyanıza yeni bir şey kattı mı? Nasıl?” sorusuna katılımcılar çoğunlukla derse

zenginlik katma, güzel bir deneyim, farklı bakış açısı kazanma, ders ile ilişkisini fark etme, soru sorma becerilerini geliştirme gibi temalar üzerinde durmuşlardır. Örneğin K1 “Gayet güzel bir deneyim oldu. İstenildiği zaman öğretmenin dersi sanatın çeşitli örnekleri üzerinden işleyebileceğini fark etmemi sağladı. Bu konu ile örnek yok, bu konu daha fazla eğlenceli hale getirilemez, bu konu düz anlatıma dayalı olur gibi gerekçelerin aslına öğretmenin kendi hayal gücünü ve yaratıcılığını zorladığında geçersiz olduğunu bir kez daha fark etmemi olanak sağladı” sözleriyle düşüncelerini belirtmektedir. K7 ise “Ders içeriğinde yararlanabileceğimi daha önce tahmin etmediğim içerikler öğrendim. Bireysel olarak bana farklı bakış açıları kattı ve ders planımda yer verebileceğimi düşündüğüm bilgiler edindim. Yararlandığım içeriklerde de farklı açılardan bakabilme, soru sorma becerimi geliştirme imkânı elde ettim. Örneğin çalışmayı yaptığımız eş zamanda milli mücadele dönemini yansıtan sanat ve edebiyat ürünleri konusunu işlerken çalışmada öğrendiğim bakış açıları ile ders planımı güncelledim. Öğrencilere sorduğum soruları çeşitlendirebildim” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Görüşmenin ikinci sorusu olan “Sosyal bilgiler dersinde öğrencilerinizi estetik metinlerle çalıştırmayı düşünür müsünüz? Neden?” sorusuna katılımcılar daha etkili öğrenme, estetik değer kazanma, katılımı yükseltme, yaratıcı düşünme gibi temalardan bahsetmişlerdir. Örneğin K1 “Şiir sanatı ile ilgili örnekleri belli bir kazanım belirleyerek sınıfta öğrencilerden istemiştik ve hiç derse katılmayan öğrencilerden güzel örnekler geldi. Sanatın derste kullanılması dersi eğlenceli hale getirdiği gibi ayrıca hiç umulmadık bir anda öğrencinin güzel bir örnek ortaya koymasına ve öğrencinin de kendi yeteneğini fark etmesine olanak sağlıyor.” Aynı zamanda Hangi kazanım ne şekilde eğlenceli hale getirilebilir? sorusuna bir cevap daha eklenmiş oluyor” sözleriyle düşüncelerini ortaya koymuştur. K10 ise “Sosyal bilgiler dersine ait birçok kazanım estetik metinlerle ilişkilendirebilir. Bu nedenle derslerde bunlara yer vererek öğrenimi daha etkili hale getirmek için çalışmalar yapılabileceğini düşünüyorum. Estetik metinler aracılığıyla konuya ait duygu ve düşüncelerin somut bir şekilde ortaya koyulabilmesi de bu aşamada derse katkı sağlayabilir. Aynı zamanda öğrencilerin yaratıcı düşünme becerisini geliştirerek öğrenciye estetik değerini kazandırmada katkı sağlayabilir” sözleriyle düşüncelerini belirtmektedir.

Diğer bir görüşme sorusu olarak “Sanat/estetik metinler ile çalışmanın öğrenme dışında birey üzerinde ne gibi etkileri olacağını düşünüyorsunuz? Nasıl?” sorusunu katılımcılar yoğunlukla psikolojik iyi oluş, toplumsal gelişim, estetik değer ve özgüven kazanma olarak yanıtlamışlardır. Örneğin K6, “Sanat bireyin ve toplumun bakış açılarının gelişimine algılarının değişmesine aynı zaman da ruhsal anlamda da desteklenmesine katkı sağlamaktadır. Toplumsal gelişim için sanatın birçok dalının kullanılması gerekmektedir” şeklinde ifade ederken, K3 te düşüncelerini “Sanat sayesinde birey düşüncelerini özgürce ifade etme olanağı bulur, bu da özgüvenini oluşturma imkânı yaratır. Özgüven daha fazla kendini ifade etme olanağı sağlar. Böylece birey olarak bütüncül bir gelişimin kapılarını açar” sözleriyle düşüncelerini açıklamıştır. Yine K8, “Birey ve toplum ilişkisi bağlamında sanat yoluyla bireyin psikolojik iyi oluşu toplumun da psikolojik iyi oluşunu sağlar. Böylece parçadan bütüne bütünden parçaya bir iyi oluş döngüsü oluşur” şeklinde konuya açıklık getirmeye çalışmıştır.

Son görüşme sorusu olan “Bu eylem araştırmasındaki eğitimlere benzer eğitimlere katılmak ister misiniz? Neden?” sorusuna katılımcılar yenilikleri takip etme, kişisel ve mesleki gelişim, farkındalık ve bakış açısı kazanma, etkili öğrenme ortamları sağlama boyutlarına vurgu yapmışlardır. Örneğin K7, “İlk olarak bu eğitim benim mesleki anlamda motivasyonumu yükseltti. Sadece akademik bir başarıya odaklanmış eğitim sistemimizin içinde (her ne kadar bunun aksi iddia edilse de) bir öğretmen olarak nefes almamı sağladı. Bugüne kadar derslerde kullandığım yöntemlerde geliştirebileceğim yönlerimi keşfettim. Ayrıca yeni yöntemler de öğrendim. Özellikle asamblaj tekniğini bu eğitimle öğrendim ve derslerimde yararlanabileceğim faydalı bir teknik olduğunu fark ettim. Teknoloji araçlarını kullanmayı severdim, şimdi hangi alanlara daha çok yoğunlaşarak mesleki becerimi geliştirebileceğimi fark ettim. Aldığım eğitimi yararlı bulduğum için öğretmen arkadaşlarımla ve yöneticilerimle paylaştım. Ders içeriklerinde sanat öğelerine belirli bir düzen dahilinde yer vermek istediğimi ileterek destek göreceğimin sözünü aldım” sözleriyle eylem araştırmasındaki eğitimi değerlendirmiştir. K2 ise düşüncelerini “Mesleki gelişim ve

yeterlilik için bu eğitimlerin olması gereklidir. Sadece diploma sahibi olmak mesleki yeterlilik için yeterli olamaz. Dünyada sosyal bilgiler ve sanat alanındaki birçok eğitsel çalışma ve yeniliği takip etmek gerekli. Bunlardan haberdar olabilmenin bir yolu da bu tür eğitimlere katılmaktır. Basit ve kolay materyaller bizlere büyük bir fırsat sağlıyor. Fırsatları yakalamak için eğitimler vesile oluyor” biçiminde ifade etmiştir. Yine K3, “Bu tarz öğretmen eğitimlerinin bir sonraki kuşağın yeni dünya düzenini anlayıp uyum içerisinde ilerlemesi ve gelişmesine büyük katkı sağlayacağına hiç şüphem yok ve bu tür çalışmalardan yoksun olduğunu düşündüğüm eğitim sistemimizin bu şekilde renklendirilerek bir ilke imza atacağını düşünüyorum” sözleriyle düşüncelerini açıklamıştır.

Görüldüğü gibi görüşmelerden elde edilen bulgular ön algı-son algı formunda elde edilen bulguları destekler niteliktedir. Diğer yandan katılımcıların bireyin psikolojik iyi oluşuna, toplumsal gelişime, öğrencilerin estetik değer oluşturmalarına ve kendi kişisel ve mesleki gelişimlerine katkı sağlama bakımından önemle vurgu yaptıkları söylenebilir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Araştırma Sürecinde Geliştirdikleri Ürünlerin Nitelikleri Nasıldır?

Araştırmada yer alan katılımcılar süreç boyunca 9 farklı sanat formu/estetik metin türü ile ilgili etkinlik uygulaması yapmışlardır. Bunlar tablo analizi, haiku şiir yazma, kolaj ve asamblaj yapma, masaüstü belgesel hazırlama, film analizi, hikâye yazma, dijital fotoğraf çekme, müzik parçası analizi ve drama hazırlama olarak sayılabilir. Her etkinlik yapılırken sosyal bilgiler dersi ile ilişkisi kurularak ders süreci tasarlanmış ve ortaya çıkan ürünler değerlendirilmiştir. Katılımcıların etkinlikleri hazırlarken uymaları beklenen ölçütler şöyledir:

- Kazanıma uygunluk
- Soru sorma becerisi
- Süreci kurgulama
- Ürün ortaya koyma/ürünü değerlendirme

Katılımcılar tarafından yapılan etkinlikler araştırmacı tarafından incelenmiş ve örnek uygulama (4 puan), nitelikli (3 puan), ortalama (2 puan) ve geliştirilebilir (1 puan) olarak değerlendirilmiştir. Tablo 4’te katılımcıların etkinliklerden almış oldukları puanlara yer verilmektedir.

Tablo 4. Katılımcıların etkinlik puanları

Kategoriler	Katılımcı sayısı
Örnek uygulama	8
Nitelikli	3
Ortalama	1

Katılımcıların etkinliklerinde ortaya koydukları ürünlerden birkaç örneği şöyle sıralamak mümkündür. Örneğin Haiku şiir türünde K4, Küresel Bağlantılar öğrenme alanına yönelik olarak “Zihnimde değil, Sınırlarda teller var, Düşünmem yeter” şeklinde bir ürün ortaya koymuş ve ders sürecini de kurgulayarak ders planlamasını yapmıştır. K 10 ise Kültür ve Miras öğrenme alanı ile ilgili “Her yanı tarih, Her yanı medeniyet, Cennet Anadolu” biçiminde haiku şiir türünü yazmış ve şiirin kazanımları gerçekleştirmeye yönelik analiz sorularıyla birlikte ders kurgusunu hazırlamıştır. K 6 ise “Çocuk olarak haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlal edildiği durumlara örnekler verir” kazanımına yönelik olarak hem haiku şiiri yazmış hem de şiirin sözlerine yönelik yapay zekâ ile görsel hazırlamıştır.

Resim 1. K6, K7 ve K12'nin Haiku Çalışmaları

Yine K 7, “Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir” kazanımı ile ilgili haiku şiir metnini üretmiş, şiirin yapay zeka ile görselini hazırlamış ve ilgili kazanımın ders planını kurgulamıştır. K 12 de K 7 ile aynı kazanıma yönelik haiku şiirini yazmış, yapay zekâ uygulamasındaki görseliyle birlikte ders sürecini hazırlamıştır.

Resim 2. K4 ve K9'un Kolaj Çalışmaları

Kolaj sanat etkinliklerinde ise K4, Resim 1’de görülen ilk iki kolaj çalışmasını “Popüler kültürün, kültürümüz üzerindeki etkilerini sorgular” kazanımına yönelik olarak hazırlamış ve analiz sorularıyla birlikte ders sürecini kurgulamıştır. K9 ise “Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir” kazanımı ile ilgili olarak kolaj çalışmasını hazırlayıp ders planını yapmıştır.

Resim 3. K10, K11 ve K8'in Kolaj Çalışmaları

K10 ise “Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanır” kazanımına yönelik olarak kolaj çalışmasını ve ders planını hazırlayarak süreci analiz sorularıyla birlikte kurgulamıştır. Katılımcı 11 de Birey ve Toplum öğrenme alanına yönelik olarak Resim 2’de yer alan ürünü ortaya koymuş ve ders sürecini kurgulamıştır. K8, “İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar” kazanımı ile ilgili kolaj çalışması

Resim 4. K1, K3 ve K5'in Asamblaj Çalışmaları

Resim 4'te görüldüğü gibi K 1, “Diğer bireylerin farklı özelliklerini saygı ile karşılar” kazanımına yönelik olarak asamblaj çalışmasını ve derste kullanım süreci ile ilgili kurgusunu hazırlamıştır. K3 de “Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder” kazanımıyla ilgili asamblaj ürününü ortaya koymuş ve ders sürecini planlamıştır. K5 ise “Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder” kazanımıyla ilgili asamblaj etkinliğini hazırlayarak ders sürecine uyarlamıştır.

Resim 5'te ise film analizi, dijital fotoğraf ve müzik parçası analizi gibi etkinliklere birer örnek verilmiştir. K 2 tarafından yapılan film analizi etkinliği “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanına, K 4'ün dijital fotoğraf etkinliği “Birey ve Toplum” öğrenme alanına ve K12'nin müzik alanındaki şarkı analizi etkinliği “Kültür ve Miras” öğrenme alanına yöneliktir.

Cep Herkülü Naim Süleymanoğlu Film Analiz Formu

Öğrenme Alanı: İnsanlar Yerler ve Çevreler
Kazanım: (SB.5.1.4.) Çocuk haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlallerine örnekler vermek.

Sorular:

1. Filminin konusu nedir?
2. Filminde olaylar hangi zaman diliminde gerçekleşiyor?
3. 26 Aralık 1981 tarihli mesaj "karanlık gece" olarak anılmaktadır?
4. Filminde Naim Süleymanoğlu'nun siminin kendi iradesi dışında değiştirildiği sui yaptırın siz olayınız neler hissediyordunuz?
5. Naim Süleymanoğlu'nun insan hakları açısından maruz kaldığı olumsuz durumları nelerdir?
6. Naim Süleymanoğlu'nun Birleşmiş Milletler binasında yaptığı konuşmada dünyaya vermek istediği mesaj nedir? Neyi talep etmektedir?
7. Soyadının değiştirilmesini öğrendikten sonra "Todor İsvet'ün dünya kamuoyunda karıştığı haberler sonrasında 1989'da "Joşki ya da Kaki olarak dünyaya geçmek isteyen çocukların ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmalar yapmaya" başladığını yazıyor. Bu açıklama sonrasında ilk aşama yaklaşık 320 bin Türk anaokulu Türkiye'ye göç etmiş. Sizce Türkiye'ye zorunlu bir göçlede göç etmek zorunda kalan insanlar güç oluyorsa zorunda olmaları ya da olmaması nezer değerlendirilir?
8. Filminde bahsi geçen güç olayının sonucunu anlatan bir film çekerek olayların filmün giriş çıkışını nasıl olundu? Filminizi için bir giriş senaryosu yazınız.
9. 1989'da gerçekleştirilen göç hareketi dışarıdan ne kadar güçlü bir etki yarattı?

5.Sınıf
Öğrenme Alanı: Birey ve Toplum
Kazanım: SB.5.1.4. Çocuk haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlallerine örnekler vermek.

Yerleşim görseli inceleyen çocuklar aşağıdaki soruları cevaplıyoruz.

1. Sizde fotoğrafçı çocuklar kaç yaşındadır?
2. Sizce çocuklar neden çalışmaktadırlar? Çocukların çalışma durumlarında olumsuz etkilerin neleri sorularınıza vardır?
3. Çocukların böyle bir işte çalışmalarını sakıncaları neler olabilir? (fiziksel, psikolojik vb.)
4. Çocuklar hangi haklarından yararlanmamaktadır?
5. Fotoğrafın çekildiği an çocuklar arasında nasıl bir diyalog gerçekleşti? Çocukların duyduklarını da dikkate alarak yazınız.
6. Çocuklar yaptıkları işten kazanç elde ediyorlar mıdır ve kazançlarını sizce çocukların ihtiyaçları için harcıyorlar mıdır? Bu düşüncelerinizi yazınız.
7. Çerçevesinde çalıştırılan çocuk görülmüştür? İncelikleriniz görseldeki ana çocuklara benzer ve farklı yönlerini ifade edin.
8. Çocuk hakları bu durumdaki hak ihlallerini ailelerine ve devlet yöneticilerine karşı neden ve nasıl savunulmalıdır?

ESKİ BİR FİNÇAN
Diriye oğlum çok eskiden bir konakta
Akşamın gaz lambası ışığında
Paşa dedesinden kalan bu fincanla
Ninem eliyle kahve sunmuş Abdî beye

Yıllar sonra kırkçuk kırkçuk harp ortası
Ekmeğ karnesi ve yoksulluk yılları
Karnesizden kalan bu fincanla
Bu kez annem eliyle kahve sunmuş Hakkı beye

Eski konak yıllar önce yandı gitti
Ekmeğ karnesi zor günler çıktan bitti
Abdi bey Hakkı beyler rahmetli oldu
Bir tek bu fincan kadeyi yüzüklü sevdedilerden
Bir gün senin olacak birikiş anlarıyla
Düzüp kırısı bile topla tamir et oğlum
Kahve yapın gelecek bu fincanla iy sakla

Öğrenme Alanı: Kültür ve Miras
Kazanım: SB.4.2.1. Sözlü, yazılı, görsel kaynaklar ve nesnelere dayanarak aile tarihi çalışması yapar.
SB.4.2.2. Ailesi ve çevresindeki milli kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir.
SB.5.2.4. Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder.
SB.5.2.5. Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihî gelişimini değerlendirir.
Değerler: Tarihsel duyarlılık, saygı, aile birliğine önem verme
Beceriler: Değişim ve sürekliliği algılama, Zaman ve kronolojiyi algılama, empati
Süreç: Estetik metin olarak Barış Manço'nun "Eski Bir Fincan" şarkısı öğrenilerek dinletilir. Daha sonra aşağıdaki sorular doğrultusunda sınıf tartışması yapılır.

- Şarkıda bahsedilen eski fincan kime aitti?
- Neden gaz lambası ışığında kahve içiliyor? Günümüzde gaz lambası hala kullanılıyor mu?
- 43-44 harbi derken hangi savaştan bahsediliyor?
- "Ekmeğ karnesi" sözcüklerinden ne anlıyorsunuz?
- "Kahve yap" sözcükleriyle ne ifade edilmek isteniyor?
- Eski bir fincan neden bu kadar önemli görülüyor?
- Sizin de aile tarihinizde neden nesilden nesile aktarılan eşyalar var mı? Varsa ne olduğunu ve hikayesini anlatır mısınız?
- Aileniz size böyle nesilden nesile aktarılan bir eşya verse neler hissedersiniz?
- Çocuklarınız aktarabileceğiniz böyle eşyalarınız olsun ister misiniz? Neden?
- Bugünden geleceğe bir eşya bırakmak isteseniz bu ne olurdu? Neden?
- Bir fincan kalvenin kırık yıl hatırı vardır sözünü açıkladınız.
- Şarkıda geçen yazım atarları ile bugün yaşadıklarınız arasında ne gibi farklar var? Siz hangisine yaparaktı istediğiniz?

Resim 5. K2, K4 ve K12'nin Film Analizi, Dijital Fotoğraf ve Müzik Parçası ile İlgili Çalışmaları

Katılımcıların eylem araştırması süresince dokuz sanat alanına yönelik etkinlik yapmışlar ancak masaüstü belgeseli gibi etkinlikler dijital ortamda olması dolayısıyla, hikâye yazma gibi etkinlikler uzun olması dolayısıyla burada yer verilememiş sadece nitelik bakımından değerlendirilerek Tablo 4'te gösterilmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde katılımcıların ortaya koydukları ürünlerin çoğunluğu sosyal bilgiler dersinin kazanımlarına ve ders işleyiş süreci ve zamanına uygun olarak hazırlandığı görülmüştür. Etkinlikler daha önce de bahsedildiği gibi kazanıma uygunluk, soru sorma becerisindeki nitelik, süreci kurgulama, ürün ortaya koyma ya da film analizi gibi etkinlikler için ürünü değerlendirme ölçütleri ile değerlendirilmiştir.

Araştırmacı tarafından eylem araştırması süresince bir günlük tutulmuştur. Her oturumda bahsedilen sanat formlarına yönelik estetik metinler ile karşılaşma ve katılımcıların verdikleri tepkiler özenli bir şekilde not alınmıştır. Araştırmacı günlüğünden elde edilen bulgular ile ön algı-son algı formu, etkinlikler ve görüşmeden elde edilen bulgular genel olarak benzer niteliktedir. Böyle olmasına rağmen oturumlar sırasında katılımcıların verdikleri tepkilerden doğrudan alıntı yapılarak yer verilmesinin önemli olduğu

düşünülmektedir. Örneğin Katılımcı 9, kolaj ve asanblaj sanat formunun anlatılıp örnek çalışmaların analiz edildiği oturumda bu etkinlik için çok heyecanlı olduğunu, bu sanat formuyla profesyonel olarak uğraşan bir arkadaşıyla iletişime geçerek etkinliği hazırlamak için sabırsızlandığını ifade etmiştir. Yine Katılımcı 4, haiku şiir sanatının uygulamalarını yaptığımız gün, sınıfta öğrencilerle uygulamak için sabırsızlandığını söyledi ve ertesi hafta derste uyguladığını öğrencilerden çok güzel dönütler aldığını belirtti.

TARTIŞMA / SONUÇ / ÖNERİ

Bu araştırmada sosyal bilgiler dersi öğretmenleriyle sanat etkinlikleri/estetik metinleri keşfetme yolculuğuna çıkılmıştır. Bu yolculukta yaşanan estetik deneyimlerin hem öğretmenlerin mesleki ve kişisel gelişimleri açısından hem de öğrencilerin bütüncül gelişimi bakımından etkili olacağı sonucuna varılmıştır. Bu konuyla ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında genellikle bir sanat formuna yönelik estetik metinlerle gerçekleştirilen estetik deneyimlerle karşılaşmıştır. Örneğin Lintner (2010), sınıf öğretmenlerinin, öğrencileri coğrafi çevreleri hakkında eleştirel düşünmeye sevk etmek ve öğrenci merkezli düşünme ve eylemi teşvik amacıyla çocuk edebiyatı metinlerinin nasıl kullanabileceğini gösteren çalışmasında çocuk edebiyatı/dil sanatları metinlerini kullanarak etkili sınıf deneyimleri yaratılabileceğini ortaya koymuştur. Yine Ender & Varga (2022), müziği sosyal bilgiler derslerine dahil etmek için yeni bir pedagojik yaklaşım sunmuşlar ve öğrencilerin tarih öğrenirken müziğin geçmişin, şimdinin ve geleceğin nasıl iç içe geçtiğini fark etmeye teşvik ettiğini göstermişlerdir. Diğer yandan Southgate & Roscigno (2009), müziğe katılımı açık bir şekilde öğrenci başarısıyla ilişkilendirmişler ve öğrencilerin özellikle ergen grubunun müziğe katılımının daha yüksek üniversiteye giriş oranları, ömür boyu daha düşük alkol, tütün ve uyuşturucu kullanımı oranları, daha düşük rahatsız edici sınıf davranışları olduğunu tespit etmişlerdir. Schul (2014) ise masa üstü belgesel yapımının tarih konularının öğretimini dönüştüreceğini ifade ettiği çalışmasında öğrencilerin belgesel yapma yoluyla etkili bilimsel tartışmalar yapabileceğini ifade etmiştir. Marengel (2020) de sosyal bilgiler derslerinde öğretmenlerin, resimler ve diğer sanat eserlerini kullanmanın öğrenci araştırmasını teşvik etmekle bağlantılı içerik standartlarını gerçekleştirmelerinde yardımcı olabileceğini vurgulamaktadır. Moore (2022) ise Raphael'in Atina Okulu adlı tablosunun sosyal bilgiler eğitimi ile nasıl ilişkili olduğunu gösterdiği çalışmasında sanatın öğrencilerin ilgisi, motivasyonu, bilgi ve anlayışı için hayati önem taşıdığını vurgulamaktadır. Görüldüğü gibi birçok araştırma çeşitli sanat formlarının ürettiği estetik metinlerle çalışmış ve olumlu sonuçlar elde etmiştir. Bu çalışmada sözü geçen araştırmalardan farklı olarak dokuz sanat formuna yönelik estetik metinlerle çalışılmıştır. Böylece hem derslerin estetik metinler aracılığı ile zenginleştirilmesi (K2, K3, K12, K1, K8, K7, K4) sağlanmış hem de öğretmenlerin mesleki ve kişisel gelişimlerine (K10, K5, K8, K1, K2, K6) odaklanmak mümkün olmuştur. Bunun yanı sıra estetik deneyimin kendini ödüllendiren doğası izleyicinin/katılımcının duygulanım durumunu etkileyebilir ve muhtemelen ruh durumunu iyileştirebilir (Mastandrea, Fagioli & Biasi, 2019). Bu çalışmada da katılımcılar (K7, K6, K1, K3, K4, K9, K11, K12, K8) tarafından bu psikolojik iyi oluş hali özellikle vurgulanmıştır.

Sanat yoluyla öğrenmede öğrenci, sanatı teorik bir disiplin olarak çalışarak değil sanat yaratarak, sanata yanıt vererek veya sanatsal çalışmalar gerçekleştirerek bir konuya yaklaşır. Bir öğretim yöntemi olarak bir sanat eserinin kullanılması/yaratılması geleneksel öğretim programlarıyla karşılaştırıldığında öğrencilerin gözlem becerilerini, empati, iletişim ve kişiler arası ilişkileri geliştirmede etkilidir (Rieger ve Chernomas, 2013; Wikström, 2011). Araştırmanın katılımcılarından K9, K4 ve K8 empati geliştirme; K7, K6, K10, K3 ve K1 öğrencilere ulaşılma boyutunda iletişim becerilerinin gelişmesinde bu çalışmanın katkısını önemli bulmuşlardır.

Diğer yandan son yıllarda yapılan araştırmalar biliş, sosyal ve duyuşsal gelişim ile sanat arasında güçlü bir bağlantı olduğunu ileri sürmektedir. Sanat disiplinlerinin diğer derslerle bütünleştirildiği okullardaki öğrencilerin, bunun böyle olmadığı okullardaki öğrencilere kıyasla akademik bir avantaja sahip olma eğiliminde olduğu, bu öğrencilerin hem konu alanlarında hem de okuldaki süreçlere katılımında daha iyi bir gelişim sağladıkları görülmektedir. Dolayısıyla sanata katılım ile öğrencinin çok yönlü başarısı arasında güçlü ilişkiler olduğu ileri sürülmektedir (Melnick, Witmer & Strickland, 2011). Bu çalışmada da katılımcılar bütüncül gelişme (K2, K7, K5, K12, K9, K4), bilgi-sanat etkileşimi (K4, K8, K2, K3, K5), çok

boyutlu düşünme (K4, K6, K3, K11, K7, K12), kendini ifade etme (K10, K8, K7, K6, K12, K9, K5), kalıcı öğrenme (K6, K3, K12, K11), derse ilgi ve olumlu tutum geliştirme (K4, K7, K2, K12) gibi akademik başarı ve bilişsel öğrenme ile ilgili unsurlardan dem vurmışlardır.

Yine Leroux & Bernadska (2014) “Impact of the Arts on Invidual Contributions to US Civil Society” adlı çalışmalarında “Sanata izleyici temelli katılım ve sanat yapma sürecine kişisel katılımın bireyin sivil topluma katkısını ne ölçüde etkiler?” sorusunu araştırmışlar, sonuç olarak sanatın aktif vatandaşlığı teşvik etme aracı olarak göz ardı edilmemesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Sosyal bilgiler dersinin nihai amaçlarından birinin de aktif vatandaş yetiştirme (K12) olduğu düşünüldüğünde öğretmenlerin uygulamalarında estetik metinlere/sanat formlarına yer vermelerinin önemli olduğu görülmektedir. Zira sanatla etkileşim bireylerin kendini ifade etme, sosyal ilişki ve iletişim kurma ve çözüm odaklı düşünme gibi becerilerinin gelişmesinde de olumlu bir etkiye sahip bulunmaktadır. Aktif vatandaşlık ya da vatandaş yetiştirme olgusu da özellikle bu becerileri bünyesinde barındırmaktadır.

Tren & Moran (2018) “We Are Wyoming: an arts integrated teaching and inquiry Project” isimli araştırmalarında “Sanatla bütünleştirilmiş öğretim ve öğrenimin öğrenci katılımı üzerindeki etkisi nedir?” sorusuna cevap aramışlar ve sanatı derslerle ve öğretmen eğitimi ile bütünleştirmenin önemli olduğu sonucuna varmışlardır. Bu çalışma da ilgili literatür içinde meslek başındaki öğretmenlerle yapılan ilk çalışma sayılabileceğinden öğretmen eğitimindeki kişisel ve mesleki gelişime (K10, K5, K8, K1, K2, K6 gibi) de odaklanması açısından özgün bir değere sahip bulunmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenler sanat temelli çalışmanın soru sorma becerilerini geliştirme, zihni aydınlatma, farklı bakış açısı kazandırma, etkili öğrenme ortamları sağlama gibi hem mesleki hem kişisel gelişimlerine katkı sağladığını ifade etmektedir. Dolayısıyla bu araştırmanın, ilgili literatürdeki pek çok çalışma sanat formlarının/estetik metinlerin eğitimde işe koşulmasını gerekli bulurken, bu işi uygulamaya dönüştürecek kişiler olarak öğretmenlerin gelişimine katkıda bulunduğu söylenebilir. Bu nedenle sanatla bütünleştirilmiş sosyal bilgiler dersini gerçek sahaya indirecek olan öğretmenlerin konuyla ilgili eğitimlerini kapsayan çalışmaların yaygınlaştırılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

Akhan, N. E. (2014). The use of art activities in social studies classes. *Educational Research Reviews*, 9(20), 954-966.

Alp, K. Ö. (2016). İlişkisel estetik ve kamusal alan bağlamında sanatta yeni arayışlar. *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*. Yaz 2016, S. 16. 99-109.

Bickford, III, J. H. (2011). Students’ original political cartoons as teaching and learning tools. *Social studies Research & Practice*, 6, 47-59.

Bourriaud, N. (2009). Precarious constructions: Answer to Jacques Rancière on art and politics. Retrieved January 26, 2015 from, <http://classic.skor.nl/article.4416.html?lang=en> 2601/2015).

Bourriaud, N. (2005). İlişkisel Estetik, çev. Saadet Özen, İstanbul: Bağlam Yayınları.

Burstein, J. H. & Knotts, G. (2010) Creating Connections: Integrating the Visual Arts with Social studies. *Social studies and the Young Learner* 23 (1), pp. 20-23.

Cromer, M., & Clark, P. (2007). Getting graphic with the past: Graphic novels and the teaching of history. *Theory & Research in Social Education*, 35, 574-591. doi:10.1080/00933104.2007.10473351

Daykin, N., Byrne, E., Soteriou, T., and O’Connor, S. (2008). The impact of art, design and environment in mental healthcare: a systematic review of the literature. *J. R. Soc. Promot. Heal.* 128, 85-94. doi: 10.1177/1466424007087806

Desai, D., Hamlin, J., & Mattson, R. (2010). History as art, art as history: Contemporary art and social studies education. New York, NY: Routledge.

Dolapçioğlu, S., Gürkan, B., & Karakuş, M. (2019). Sosyal bilgiler dersinde estetik ve estetik yaratıcılık. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 9(3), 913-944.

- Ender, T. & Varga, B. A. (2022) The Use of Music to Connect the Past, Present, and Future, *The Social studies*, 113:5, 217-222, DOI: 10.1080/00377996.2022.2034731
- Epstein, T. (2001). Social studies and the arts. E. W. Ross (Ed.), *The social studies curriculum: Purposes, problems, and possibilities içinde* (s. 235-254). Albany, New York: State University of New York.
- Garrett, H. J. & Kerr, S. L. (2016). Theorizing the Use of Aesthetic Texts in Social studies Education. *Theory & Research in Social Education*, 44(4), 505-531, doi: 10.1080/00933104.2016.1211047
- Gündoğdu, M. (2018). Meşk Sisteminde Verilen Emek Bağlamında Günümüze Dair Bir Değerlendirme. A. Arslan, B. Turgut, B. Hasanov & M. Sezer (ed). *Emeğin Değeri: Din ve Emek İlişkisi içinde*. (s.95-109). Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları No: 27.
- Houser, N. O. (2005). Arts, aesthetics, and citizenship education: Democracy as experience in a postmodern world. *Theory & Research in Social Education*, 33, 45–72. doi:10.1080/00933104.2005.10473271
- Journell, W., & Buchanan, L. B. (2012). Making politics palatable: Using television drama in high school civics and government classes. *The Social studies*, 103, 1–11. doi:10.1080/00377996.2011.571302
- Kabapınar, Y. (2021). Teoriyle uygulamayı buluşturan bir araştırma olarak eylem araştırmasına danışmanlık yapmak: Pratikten kaynaklanan deneyimi sunmak. Yücel Kabapınar (ed). *Kuramdan uygulamaya sosyal bilgiler ve tarih öğretiminde eylem araştırmaları içinde*. (s.46-85). Pegem Akademi Yayınları.
- Kemmis, S. (2009). Action research as a practice-based practice, *Educational Action Research*, 17(3), 463-474, DOI: 10.1080/09650790903093284
- Leroux, K. & Bernadska, A. (2014). Impact of the Arts on Individual Contributions to US Civil Society, *Journal of Civil Society*, 10: 2, 144-164, DOI: 10.1080/17448689.2014.912479
- Lintner, T. (2010). Using Children's Literature to Promote Critical Geographic Awareness in Elementary Classrooms. *The Social studies*, 101:1, 17-21, DOI: 10.1080/00377990903283981
- Marcus, A. S., & Stoddard, J. D. (2009). The inconvenient truth about teaching history with documentary film: Strategies for presenting multiple perspectives and teaching controversial issues. *The Social studies*, 100, 279–284. doi:10.1080/00377990903283957
- Marangell, J. (2020). Framing social studies lessons around works of art. George Lucas Educational Foundation. <https://www.edutopia.org/article/framing-social-studieslessonsaround-works-art>
- Mastandrea, S., Fagioli, S., & Biasi, V. (2019). Art and psychological well-being: Linking the brain to the aesthetic emotion. *Frontiers in Psychology*. 10, 1-7. <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2019.00739/full>.
- Mazman Budak, F. (2012). Sosyal bilgiler dersinde (7. sınıf) doğal ve kültürel varlıklar aracılığı ile estetik değer eğitimi: Tokat örneği. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Melnick, S. A., Witmer, J. T. & Strickland, M. J.,(2008). "Cognition and Student Learning Through the Arts" (2008). *NERA Conference Proceedings 2008*. 2. https://opencommons.uconn.edu/nera_2008/2
- Metzger, S. A., & Suh, Y. (2008). Significant or safe? Two cases of instructional uses of history feature films. *Theory & Research in Social Education*, 36, 88–109. doi:10.1080/00933104.2008.10473361
- Moore, J. R. (2022) Art is Social studies: Teaching the Renaissance Using Raphael's School of Athens, *The Social studies*, 113:4, 185-194, DOI: 10.1080/00377996.2022.2034729
- Pennings, M. (2005). Relational aesthetics and critical culture. In *Proceedings Transforming Aesthetics*. Art Gallery of New South Wales:1–9. Retrieved July 07, 2017 from, <https://eprints.qut.edu.au/6996/1/6996.pdf>

- Rancière, J. (2006). Thinking between disciplines: An aesthetics of knowledge. *Parrhesia*, 1, 1–12.
- Rieger, K. L., and Chernomas, W. M. (2013). Arts-based learning: analysis of the concept for nursing education. *Int. J. Nurs. Educ. Scholarsh.* 10, 53–62. doi: 10.1515/ijnes-2012-0034
- Rule, A. C., & Montgomery, S. E. (2011). Reflections of pre-service elementary teachers after learning about an African culture through mask-making. *Social studies Research & Practice*, 6, 58–74.
- Sánchez, R. M. (2007). Music and poetry as social justice texts in the secondary classroom. *Theory & Research in Social Education*, 35, 646–666. doi:10.1080/00933104.2007.10473354
- Schul, J. E. (2014) Film Pedagogy in the History Classroom: Desktop Documentary-Making Skills for History Teachers and Students. *The Social studies* 105:1. 15-22. DOI: 10.1080/00377996.2013.788470
- Serriere, S. C. (2010). Carpet-time democracy: Digital photography and social consciousness in the early childhood classroom. *The Social studies*, 101, 60–68. doi:10.1080/00377990903285481
- Soden, G. J., & Castro, A. J. (2013). Using contemporary music to teach critical perspectives of war. *Social studies Research & Practice*, 8, 55–67.
- Somekh, B. & Zeichner, K. (2009). Action research for educational reform: remodelling action research theories and practices in local contexts, *Educational Action Research*, 17(1), 5-21, DOI: 10.1080/09650790802667402
- Southgate, D. E., & Roscigno, V. J. (2009). The Impact of Music on Childhood and Adolescent Achievement. *Social Science Quarterly*, 90, 4-21. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1540-6237.2009.00598.x>
- Spivak, G. C. (2012). An aesthetic education in the era of globalization. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Suzen, H. N. (2013). Language and interpretation of aesthetics in art education. *European Journal of Research on Education*, 1, 33–37.
- Swan, K. K., & Hofer, M. M. (2013). Examining student-created documentaries as a mechanism for engaging students in authentic intellectual work. *Theory & Research In Social Education*, 41, 133–175. doi:10.1080/00933104.2013.758018
- Taylor, J. A., Monck, T., & Ayoub, S. (2014). Arts integration in the social studies: Research and perspectives from the field. *The Councilor: A Journal of the Social studies*, 75(1), 23-48.
- Thomson, L. J., Lockyer, B., Camic, P. M., and Chatterjee, H. J. (2018). Effects of a museum-based social prescription intervention on quantitative measures of psychological wellbeing in older adults. *Perspect. Public Health*, 138, 28–38. doi: 10.1177/1757913917737563
- Todd, C., Camic, P. M., Lockyer, B., Thomson, L. J. M., and Chatterjee, H. J. (2017). Museum-based programs for socially isolated older adults: understanding what works. *Health Place* 48, 47–55. doi: 10.1016/j.healthplace.2017.08.005
- Trent, A. & Moran, P. (2018) We Are Wyoming: an arts integrated teaching and inquiry project. *Education* 3-13, 46:2, 157-173, DOI: 10.1080/03004279.2016.1208261
- Vitulli, P., & Santoli, S. P. (2013). Visual arts and social studies: Powerful partners in promoting critical thinking skills. *Social studies Research and Practice*, 8(1), 117-134.
- Wikström, B.-M. (2011). Works of art as a pedagogical tool: an alternative approach to education. *Creat. Nurs.* 17, 187–194. doi: 10.1891/1078-4535.17.4.187

EXTENDED ABSTRACT

Introduction: Aesthetic texts; It is a concept used for poetry, story, painting, song, film and similar creations that emerged as a product of art forms such as painting, sculpture, music, cinema, documentary,

literature, photography. Interaction with aesthetic texts as works of art encourages the individual's ties to the social world. For this reason, aesthetic texts that enliven many subjects in the curriculum in social studies education are used by many educators, recognizing that they will help teachers and students see the world from new perspectives from which they can choose different forms of understanding and interaction. In this case, "why do aesthetic texts function so much in social studies education and how can the existence and use of aesthetic texts in social studies education be theorized?" the question arises. By answering these questions, it is aimed to express possible explanations for the use of aesthetic texts in social studies education.

Materials and Methods: In this study, the action research method was chosen because it was aimed to make the social studies course more effective. Because the purpose of action research is to improve social formations and thus improve the education of students by involving the participants in a cyclical fact finding, planning, exploratory action and evaluation process. Since this research aims at a development and transformation process to make social studies lessons more effective, 12 social studies teachers who are actively working in various schools were determined as participants by using purposive sampling. The data collection tools used in the research can be listed as pre-perception and post-perception forms, activity evaluation rubrics, semi-structured interview forms and researcher's diary.

Findings: While the participants made statements such as the indicator of development for the role of art in the pre-perception form, they mostly talked about the psychological well-being effect in addition to discourses such as knowledge-art interaction, society-art interaction in the last perception form. When artistic activities/aesthetic texts are included in the social studies lesson, the participants talk about the effects such as self-expression in the form of pre-perception, gaining multiple perspectives, focusing on the lesson, psychomotor development, while emphasizing these effects more frequently in the final perception form, holistic development, permanent They also heavily included effects such as learning, developing creativity, and attention development. In terms of the contribution of including artistic activities/aesthetic texts in the social studies lesson to the teacher, while the participants evaluated in terms of removing the rust of minds in the pre-perception form, they emphasized the dimensions such as preparing rich learning environments, professional and personal development, gaining a different perspective, and following innovations in the final perception form. In the context of the learning outcomes of including artistic activities/aesthetic texts in the social studies course, the participants evaluated the social-art interaction in the pre-perception form, interdisciplinary approach, concretization, and permanent learning dimensions, while emphasizing these dimensions in the final perception form as well as developing an interest and positive attitude towards the lesson. They also included dimensions such as fun and permanent learning, going out of the ordinary, reaching the student, and gaining artistic sensitivity.

The findings obtained from the interviews support the findings obtained in the pre-perception-post-perception form. On the other hand, it can be said that the participants emphasized the psychological well-being of the individual, social development, creating aesthetic value of the students and contributing to their personal and professional development.

During the action research of the participants, they carried out activities related to nine art fields. When evaluated in general, it was seen that the majority of the products presented by the participants were prepared in accordance with the achievements of the social studies course and the course process and time. As mentioned before, the activities were evaluated with product evaluation criteria for activities such as suitability for the outcome, the quality of asking questions, constructing the process, revealing a product or film analysis.

Discussion Conclusion and Suggestions:

In this research, a journey of discovering art activities/aesthetic texts was embarked on with social studies teachers. It has been concluded that the aesthetic experiences experienced in this journey will be effective in terms of both the professional and personal development of teachers and the holistic development of students. When we look at the studies on this subject, aesthetic experiences are generally encountered with aesthetic texts for an art form. For example, Lintner (2010), in his study showing how classroom teachers can use children's literature texts to encourage students to think critically about their geographical environment and to encourage student-centered thinking and action, revealed that effective classroom experiences can be created using children's literature/language arts texts. Again, Ender & Varga (2022) presented a new pedagogical approach to incorporating music into social studies lessons and showed that it encourages students to realize how the past, present and future are intertwined while learning history. On the other hand, Southgate & Roscigno (2009) clearly associated musical participation with student achievement and found that students' participation in music, especially the adolescent group, resulted in higher college admission rates, lower lifetime rates of alcohol, tobacco and drug use, and lower disruptive classroom behaviors. they have done. Schul (2014), on the other hand, stated in his study that desktop documentary production will transform the teaching of history subjects, and stated that students can have effective scientific discussions by making documentaries. Marengel (2020) also emphasizes that the use of pictures and other works of art in social studies lessons can help teachers realize content standards associated with encouraging student research. Moore (2022), on the other hand, in his study

showing how Raphael's The School of Athens is related to social studies education, emphasizes that art is vital for students' interest, motivation, knowledge and understanding. As can be seen, many studies have worked with aesthetic texts produced by various art forms and have obtained positive results. In this study, different from the mentioned studies, aesthetic texts for nine art forms were studied. Thus, both the enrichment of the lessons through aesthetic texts (P2, P3, P12, P1, P8, P7, P4) were provided and it was possible to focus on the professional and personal development of teachers (P10, P5, P8, P1, P2, P6). In addition, the self-rewarding nature of the aesthetic experience can affect the affective state of the viewer/participant and possibly improve the mood (Mastandrea, Fagioli & Biasi, 2019). In this study, this psychological well-being was particularly emphasized by the participants (P7, P6, P1, P3, P4, P9, P11, P12, P8).

In learning through art, the student approaches a subject not by studying art as a theoretical discipline, but by creating responding to, or performing artistic work. The use/creation of a work of art as a teaching method is effective in improving students' observation skills, empathy, communication and interpersonal relationships when compared to traditional teaching programs (Rieger & Chernomas, 2013; Wikström, 2011). P9, P4 and P8 of the participants of the research developed empathy; P7, P6, P10, P3 and P1 found the contribution of this study important in the development of communication skills in terms of reaching students.

On the other hand, recent studies suggest that there is a strong connection between cognition, social and affective development and art. It is seen that students in schools where art disciplines are integrated with other subjects tend to have an academic advantage over students in schools where this is not the case, and these students achieve better development both in their subject areas and in their participation in school processes. Therefore, it is suggested that there are strong relationships between participation in the arts and the student's all-round success (Melnick, Witmer & Strickland, 2011). In this study, the participants were holistic development (P2, P7, P5, P12, P9, P4), knowledge-art interaction (P4, P8, P2, P3, P5), multidimensional thinking (P4, P6, P3, P11, P7, P12), self-expression (P10, P8, P7, P6, P12, P9, P5), permanent learning (P6, P3, P12, P11), developing interest in the lesson and positive attitude (P4, P7, P2, P12) They talked about factors related to academic success and cognitive learning.

Again, Leroux & Bernadska (2014) in their study titled "Impact of the Arts on Individual Contributions to US Civil Society", "To what extent does audience-based participation in art and personal participation in the art-making process affect the individual's contribution to civil society?" As a result, they stated that art should not be ignored as a means of promoting active citizenship. Considering that one of the ultimate aims of the social studies course is to raise active citizens (P12), it is seen that it is important for teachers to include aesthetic texts/art forms in their practices. Because interaction with art has a positive effect on the development of individuals' skills such as self-expression, social relations and communication, and solution-oriented thinking. The phenomenon of active citizenship or raising citizens also includes these skills.

Tren & Moran (2018) in their research titled "We Are Wyoming: an arts integrated teaching and inquiry Project", "What is the impact of arts integrated teaching and learning on student engagement?" They sought an answer to the question and concluded that it is important to integrate art with lessons and teacher education. Since this study can be considered the first study in the related literature with professional teachers, it has a unique value in terms of focusing on personal and professional development (such as K10, P5, P8, P1, P2, P6) in teacher education. The teachers who participated in the research state that art-based work contributes to both their professional and personal development, such as improving their questioning skills, enlightening the mind, gaining a different perspective, and providing effective learning environments. Therefore, it can be said that this research contributes to the development of teachers as people who will turn this work into practice, while many studies in the relevant literature find it necessary to employ art forms/aesthetic texts in education. For this reason, it can be recommended to expand the studies covering the training of teachers who will bring the social studies course integrated with art into the real field.